

บทที่ 11

ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ

เค้าโครงเรื่อง

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางเพศของฟรอยด์
  - 1.1 สังกัปพื้นฐานของทฤษฎีฟรอยด์
  - 1.2 ชั้นพัฒนาการทางเพศของฟรอยด์
  - 1.3 การใช้กลไกป้องกันตนเอง
2. ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของแอดเลอร์
  - 2.1 การเข้าร่วมสังคม
  - 2.2 ความรู้สึกมีปมด้อย
  - 2.3 วิธีชีวิต
  - 2.4 เป้าหมายในชีวิตหรือจุดมุ่งหมายในชีวิต
3. ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพของอีริกสัน
  - 3.1 ขั้นที่ 1 อายุแรกเกิด ถึง 1 ขวบ
  - 3.2 ขั้นที่ 2 อายุ $1\frac{1}{2}$ -3 ขวบ
  - 3.3 ขั้นที่ 3 อายุ 3-5 ขวบ
  - 3.4 ขั้นที่ 4 อายุ 6-12 ปี
  - 3.5 ขั้นที่ 5 อายุ 12-18 ปี
  - 3.6 ขั้นที่ 6 อายุ 18-21 ปี
  - 3.7 ขั้นที่ 7 อายุ 22-40 ปี
  - 3.8 ขั้นที่ 8 อายุ 40 ปีขึ้นไป
4. ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเพียเจท์
  - 4.1 ขั้นที่ 1 ระยะประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว
  - 4.2 ขั้นที่ 2 ระยะการคิดในขั้นก่อนปฏิบัติการ
  - 4.3 ขั้นที่ 3 ระยะปฏิบัติการด้วยรูปธรรม
  - 4.4 ขั้นที่ 4 ระยะปฏิบัติการด้วยนามธรรม
5. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์

สาระสำคัญ

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางเพศของฟรอยด์มีหลักสำคัญ คือ พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์เกิดมาจากสัญชาตญาณทางเพศและความก้าวร้าวเป็นสำคัญ โดยมีขั้นตอนของพัฒนาการทางเพศเป็น 5 ขั้น คือ ขั้นปาก ทวารหนัก อวัยวะสืบพันธุ์ ระยะแฝง และระยะมีเพศสัมพันธ์ สำหรับการแสดงออกของพฤติกรรมนั้นจะยึดหลักความพอใจและหลักความเป็นจริง ในกรณีที่ไม่สามารถจะแสดงออกตามความพอใจของตนได้ บุคคลนั้นจะใช้กลไกป้องกันตนเองทันที

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของแอดเลอร์มีหลักสำคัญ 4 ประการ คือ (1) การเข้าร่วมสังคมจะเริ่มมาจากครอบครัว (2) ความรู้สึกมีปมด้อยทั้งทางร่างกายและสังคม (3) วิธีทางปฏิบัติเพื่อลดปมด้อยและสร้างปมเด่นของตนเองขึ้นมา (4) เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายในชีวิตของแต่ละบุคคลจะยึดหลักของความพอใจของแต่ละคนเป็นสำคัญ

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของอีริกสัน มี 8 ขั้นตอน คือ (1) แรกเกิด-3 ขวบ เป็นช่วงของการสร้างความเชื่อใจไว้ใจ หรือความไม่ไว้ใจ (2) 1½ - 3 ขวบ จะเริ่มมีบุคลิกภาพเป็นของตนเอง หรือมีความสงสัยในความสามารถของตนเอง (3) 3-5 ขวบ เด็กจะเริ่มมีความคิดสร้างสรรค์ หรือเกิดความไม่กล้าทำ รู้สึกผิดได้ (4) 6-12 ปี เป็นช่วงของการฝึกความอดทน ถ้าเด็กเกิดความล้มเหลวจะเกิดปมด้อยขึ้นมาทันที (5) 12-18 ปี วัยรุ่นเริ่มแสวงหาเอกลักษณ์เป็นของตนเอง หรืออาจเกิดความสับสนท้อแท้ใจได้ (6) 18-21 ปี วัยรุ่นที่รับบทบาทหน้าที่ของตนเองจะมีความสุขในทางตรงข้ามจะเกิดความโดดเดี่ยวอ้างว้าง (7) 22-40 ปี วัยผู้ใหญ่ซึ่งมีหน้าที่เป็นพ่อแม่ที่ดีของลูก หรืออาจจะเป็นพ่อแม่ที่ขาดความรับผิดชอบ (8) 40 ปีขึ้นไป บุคลิกภาพจะมีความแน่นอนขึ้น ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้

4. ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเพียเจท์ มี 4 ขั้นตอน คือ (1) แรกเกิด-2 ปี จะอาศัยประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวจากปฏิกิริยาสะท้อนมาเป็นเครื่องช่วย (2) 2-7 ปี เป็นขั้นก่อนมีความคิดรวบยอด ระยะนี้เด็กจะมีพัฒนาการทางด้านภาษาและความคิดเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (3) 7-11 ปี ขั้นการคิดหาเหตุผลโดยการใช้รูปธรรม (4) 11-15 ปี เป็นช่วงที่เด็กเริ่มคิดหาเหตุผลในลักษณะที่เป็นนามธรรมได้อย่างถูกต้อง

5. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ ประกอบด้วย 1) ความต้องการทางด้านร่างกาย 2) ความต้องการความปลอดภัย 3) ความต้องการเป็นเจ้าของ 4) ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ 5) ความต้องการที่จะบรรลุถึงความต้องการที่แท้จริงของตนเอง ซึ่งความต้องการในแต่ละขั้นจะต้องได้รับการตอบสนองก่อนจึงจะทำให้เกิดความต้องการในขั้นต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

หลังจากที่นักศึกษาได้เรียนบทเรียนนี้ไปแล้ว นักศึกษาจะสามารถ

1. อธิบายลักษณะพัฒนาการทางเพศของฟรอยด์ได้อย่างถูกต้อง
2. อธิบายลักษณะพัฒนาการทางสังคมของแอคเลอร์ได้อย่างถูกต้อง
3. อธิบายลักษณะพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพของอีริกสันได้อย่างถูกต้อง
4. อธิบายลักษณะพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเพียเจท์ได้อย่างถูกต้อง
5. อธิบายลักษณะพัฒนาการทางด้านลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ได้อย่างถูกต้อง

ในเรื่องของพัฒนาการนั้น จะเห็นได้ว่า พัฒนาการของมนุษย์สามารถจำแนกออกเป็นหลายลักษณะ เช่น พัฒนาการทางด้านร่างกายหรือพัฒนาการทางด้านการมีวุฒิภาวะทางด้านร่างกาย, พัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ, พัฒนาการทางด้านสังคม, พัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ, พัฒนาการทางด้านสติปัญญา ฯลฯ พัฒนาการทางด้านต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นส่วนประกอบทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพ มีระดับสติปัญญา มีการแสดงออกทางด้านศีลธรรมหรือจริยธรรม รวมทั้งมีการแสดงออกทางสังคม ซึ่งเป็นลักษณะของการกระทำที่แตกต่างกันออกไป การแสดงออกเหล่านี้ ในแต่ละบุคคลย่อมไม่เหมือนกัน ซึ่งผลสรุปนั้นจะเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับและถูกหล่อหลอมให้มีการแสดงออกหรือมีการกระทำเป็นอย่างไรนั่นเอง ฉะนั้น ประสบการณ์ที่บุคคลได้รับมาตั้งแต่วัยแรกเกิดจะมีผลต่อพัฒนาการในวัยเด็ก และวัยเด็กจะมีผลต่อพัฒนาการของวัยรุ่น และวัยรุ่นจะมีผลต่อพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่ และวัยผู้ใหญ่จะมีผลต่อพัฒนาการในวัยชรา

ฉะนั้น ในบทนี้จึงจะได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการที่น่าศึกษาเพียงบางทฤษฎีเท่านั้น เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางเพศของฟรอยด์ (Freud) ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของแอดเลอร์ (Adler) ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพของอีริกสัน (Erikson) ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเพียเจท์ (Piaget) และทฤษฎีพัฒนาการทางด้านลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow)

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางเพศของฟรอยด์

แนวความคิดทฤษฎีพัฒนาการทางเพศของฟรอยด์นี้จะแตกต่างจากทฤษฎีพัฒนาการอื่น ๆ เพราะนักจิตวิทยาคนอื่น มีแนวโน้มศึกษาเด็กโดยใช้ระยะเวลายาว (Longitudinal approach) หรือบางครั้งมักจะมีการศึกษาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional approach) แต่ตามหลักทฤษฎีพัฒนาการของฟรอยด์จะใช้การศึกษาสภาพปัจจุบันย้อนกลับสู่อดีต กล่าวคือ อดีตเป็นเหตุซึ่งก่อให้เกิดผลอันเป็นลักษณะปัจจุบันนั่นเอง

วิธีการศึกษาของฟรอยด์ในระยะแรกได้ใช้วิธีการสะกดจิต (Hypnosis) เมื่อใช้วิธีการสะกดจิตแล้วทำให้รู้ว่า อะไรคือจิตใต้สำนึกของบุคคล หรืออะไรเป็นสิ่งที่บุคคลได้มีการสะสมไว้ ซึ่งในเรื่องนี้ฟรอยด์ได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม วิธีการสะกดจิตนี้เป็นวิธีการที่ไม่ได้ผลดี เพราะไม่สามารถนำมาใช้ได้เต็มที่ เพราะผู้ใช้จะมีความรู้หรือเข้าใจในเรื่องสะกดจิตน้อยเกินไปหรือเข้าใจได้อย่างไม่ถูกต้อง ดังนั้นฟรอยด์จึงเปลี่ยนเป็นวิธีการระบายความในใจ (Free association) คือ การให้คนไข้ได้ระบายหรือเล่าในสิ่งที่ตนต้องการจะพูดออกมาอย่างอิสระ และวิธีการระบายความในใจนี้เองทำให้เราได้ข้อมูลอย่างมาก ข้อมูลดังกล่าวนี้จะช่วยทำให้

เข้าใจสาเหตุของพฤติกรรมที่เป็นปัญหา หรือสาเหตุอะไรที่ทำให้บุคคลได้รับความกระทบกระเทือนใจ ฯลฯ

1.1 สังกัปพื้นฐานของทฤษฎี فروยด์

สังกัปพื้นฐานของทฤษฎี فروยด์จำแนกได้เป็น 4 ประการ คือ

1. **แรงขับจากสัญชาตญาณ (Instinctual drive)** สัญชาตญาณเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะพฤติกรรมต่าง ๆ ที่คนเราแสดงออกนั้นเป็นผลมาจากสัญชาตญาณซึ่งถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และก่อให้เกิดแรงกระตุ้นขึ้นภายในร่างกายของมนุษย์รวมทั้งสภาพทางจิตใจด้วย

فروยด์ได้แสดงความคิดเห็นว่า สัญชาตญาณนี้จะทำให้มนุษย์มีการแสดงพฤติกรรมออกมา พฤติกรรมดังกล่าวอาจจะประกอบด้วยพฤติกรรมที่เห็นได้อย่างชัดเจน หรือเป็นพฤติกรรมที่ซ่อนเร้นก็ย่อมได้ ยิ่งไปกว่านั้น การแสดงออกของพฤติกรรมจะมีความแตกต่างกันออกไปตามวัย เช่น เด็กที่มีอายุประมาณ 3-4 ขวบ ความสุขของเด็กอาจเกิดจากการได้จับต้องอวัยวะเพศเท่านั้น แต่วัยรุ่นถึงวัยผู้ใหญ่อาจจะมีความสุขเนื่องจากการมีความสัมพันธ์ทางเพศ เมื่อเข้าสู่วัยชราอาจจะไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศอีกต่อไป แต่มักจะชอบทำงานอดิเรก หันหน้าเข้าวัด ปลูกต้นไม้ ท่องเที่ยว ฯลฯ แทนการมีความสัมพันธ์ทางเพศนั่นเอง

2. **แรงขับทางเพศ (Libido)** ความสำคัญของแรงขับทางเพศมีผลทำให้มีการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ยกเว้นเรื่องความต้องการทางเพศ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและสื่อให้เห็นถึงแรงขับทางเพศ เช่น การแต่งกายยั่วยวนเพื่อให้เพศตรงข้ามสนใจ เป็นต้น

3. **แรงขับทางด้านร่างกาย (Ego Instinct)** คือแรงขับต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากสัญชาตญาณมนุษย์ เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ ลักษณะดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าเป็นแรงขับที่เกิดขึ้น เพื่อจะปกป้องคุ้มครองตนเอง หรือเพื่อให้ตนเองสามารถจะเอาตัวรอดอยู่ต่อไปได้ เช่น เมื่อเกิดความหิวก็พยายามหาอาหารกิน

4. **ความก้าวร้าว (Aggression)** فروยด์ถือว่าพลังความก้าวร้าวนี้เป็นส่วนหนึ่งของพลังทางเพศ ลักษณะการแสดงออกของความก้าวร้าวทางเพศนี้จะมี 2 ลักษณะ คือ

4.1 **ความก้าวร้าวต่อผู้อื่น** ทั้งนี้เพราะทุกคนจะมีพลังในการปกป้องตนเอง เมื่อบุคคลเกรงว่าผู้อื่นจะก้าวร้าวต่อตน บุคคลนั้นก็มักจะก้าวร้าวต่อผู้อื่นก่อนเสมอ เช่น การตีศีรษะหรือแทงผู้อื่นก่อนเพราะเกรงว่าผู้อื่นจะตีหรือทำร้ายตน เป็นต้น

4.2 **ความก้าวร้าวต่อตนเอง** โดยปกติแล้ว บุคคลมักจะมีพลังในการทำร้ายตนเอง เช่น การทุบอกตัวเอง การอดอาหารเมื่อโกรธสามี เป็นต้น

โดยปกติแล้ว การทำงานของพลังก้าวร้าวทั้ง 2 พลังนี้จะมีการทำงานที่สัมพันธ์กัน ในบางครั้งการทำงานของพลังใดพลังหนึ่งอาจจะมีลักษณะการทำงานที่เด่นกว่าอีกพลังหนึ่งได้ เช่น การฆ่าตัวตายของบุคคล แสดงว่าพลังก้าวร้าวต่อตนเอง มีการทำงานมากกว่าพลังก้าวร้าวต่อผู้อื่น

1.2 ขั้นพัฒนาการทางเพศของ فروยด์

ขั้นพัฒนาการทางเพศของ فروยด์แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นปาก (Oral stage) เริ่มตั้งแต่แรกคลอด จนถึงอายุ 1 ขวบ ช่วงนี้ความสุขของเด็กจะอยู่ที่ปาก และเป็นระยะที่เด็กต้องการการกึ่งพาจากผู้อื่นอย่างมาก ฉะนั้นเด็กจึงจำเป็นต้องได้รับการเลี้ยงดูจากบุคคลอื่น เพื่อให้เด็กมีความสุขความพอใจในระยะนี้ นั่นคือ เด็กจะต้องได้รับการกระตุ้นในบริเวณปาก ลิ้น กระพุ้งแก้ม ขณะเดียวกัน เมื่อเด็กได้รับอาหาร แม่ควรจะต้องมีการสัมผัสลูบไล้เด็ก มีการโอบกอดลูก ซึ่งลักษณะที่เด็กได้รับจากการปฏิบัติของมารดาแบบนี้เอง จะทำให้เด็กมีพัฒนาการทางปากอย่างสมบูรณ์ได้

ระยะความสุขอยู่ที่ปาก จะแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

1. ความสุขอยู่ที่ปาก (Oral dependent) คืออายุตั้งแต่แรกคลอด 6 เดือน เป็นช่วงระยะที่เด็กมีความรู้สึกต้องการการกึ่งพานอย่างมีความสุข ฉะนั้น เด็กจะมีความสุขได้จากการดูด การกลืน เป็นต้น

2. ความก้าวร้าวทางปาก (Oral aggression) คือ อายุตั้งแต่ 7 เดือน ถึง 1 ขวบ เป็นช่วงที่เด็กเริ่มหย่านมและมีความก้าวร้าวทางปาก เด็กเกิดความคับข้องทางปาก ทำให้เด็กมีความโกรธ หรือมีความไม่สบายใจ ซึ่งความคับข้องใจของเด็กจะมากขึ้นเรื่อยๆ ขึ้นอยู่กับสภาพการหย่านมของมารดา และสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดความก้าวร้าวทางปากได้เพราะฟันของเด็กเริ่มขึ้น ทำให้เด็กมีความรู้สึกรำคาญฟันที่เกิดขึ้น ทำให้เด็กชอบกัดชอบแทะสิ่งต่าง ๆ เพื่อลดความรำคาญที่เกิดขึ้น

การตอบสนองในระยะที่เด็กมีความสุขทางปากนี้ ถ้าเด็กได้รับความสุขที่มากเกินไป หรือน้อยเกินไป ย่อมทำให้เด็กเกิดการชะงักงันของพฤติกรรม (Fixation) และลักษณะการแสดงออกของพฤติกรรมจะเป็นแบบใดขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคล เช่น เป็นคนช่างพูด ชอบกินของจุกจิก ชอบกัดเล็บ ชอบนินทาว่าร้าย ชอบทะเลาะวิวาทกับผู้อื่น ชอบสูบบุหรี่ หรือชอบทาลิปากสีแดง เป็นต้น พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ แม้แต่ فروยด์ก็ไม่สามารถกำหนดได้

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นทวารหนัก (Anal stage) ช่วงนี้จะมีอายุประมาณ 1 ขวบถึง 3 ขวบ ความสุขของเด็กจะเคลื่อนย้ายจากบริเวณปากไปสู่ความสุขตรงบริเวณทวารหนัก ฉะนั้น ความ

สุขของเด็กมักจะเป็นเรื่องของการขบถถ่าย โดยที่เด็กชอบที่จะกักอุจจาระเอาไว้และมีความสุขมากที่สุดเมื่อได้ปล่อยอุจจาระที่ตนได้กักไว้

สิ่งที่จะก่อให้เกิดปัญหาในระยะนี้มีหลายสาเหตุ กล่าวคือ

1. ผู้ใหญ่ฝึกรับถ่ายของเด็กในลักษณะที่เข้มงวดเกินไป เช่น มีการควบคุมให้เด็กมีการขบถถ่ายทุกเช้า เคี้ยวเช็ญให้เด็กพยายามถ่ายออกมาให้ได้ จะทำให้เด็กมีความรู้สึกว่าการอุจจาระของตนมีคุณค่ามาก กลายเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพเป็นแบบคนที่มีความตระหนี่ถี่เหนียว หรือบางครั้งอาจจะเป็นบุคคลที่ชอบทำตามผู้อื่น ทั้งนี้ เพราะแม่บอกให้ลูกถ่ายลูกก็ทำตามตามที่แม่บอก ยิ่งไปกว่านั้น อาจจะเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมที่ชอบทำร้ายตนเอง คือ ขบถถ่ายออกมาให้เลอะเทอะสกปรก มีความพึงพอใจที่ตนได้กระทำแบบนั้น ยิ่งถูกลงโทษจากผู้ใหญ่ก็ยิ่งทำให้มีความรู้สึกเสียใจมากยิ่งขึ้น ฉะนั้น บุคลิกภาพของเด็กที่ถูกเข้มงวดในเรื่องการขบถถ่ายมักจะมีลักษณะที่ก้าวร้าว ต้องการทำลาย โกรธง่าย มีอาการฉุนเฉียวอีกด้วย

2. ผู้ใหญ่ฝึกรับถ่ายของเด็กในลักษณะที่ปล่อยปละละเลย กล่าวคือ ไม่ได้ให้ความสนใจในการขบถถ่ายของเด็ก หรือเด็กจะถ่ายที่ใดก็ได้ ถ่ายแล้วไม่ได้ให้ความสนใจในการทำความสะอาดให้เด็ก ผลก็คือ เด็กจะมีบุคลิกลักษณะที่ไม่เรียบร้อย มีความมั่งงายในทุก ๆ เรื่อง หรืออาจจะเป็นบุคคลที่สุร่ยสุร่ายก็ได้

3. ผู้ใหญ่ฝึกรับถ่ายของเด็กในลักษณะที่ไม่ปล่อยปละละเลยจนเกินไปหรือไม่ได้เอาใจใส่ ในการขบถถ่ายของเด็กเลย ซึ่งอาจจะพูดในลักษณะที่เป็นกลางได้ว่า การฝึกรับถ่ายสายกลาง กล่าวคือ เด็กจะสามารถควบคุมการขบถถ่ายได้อย่างเหมาะสม จะมีผลทำให้ลักษณะของเด็กเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หรือเป็นเด็กที่มีลักษณะของการปรับตัวได้ดี

4. สำหรับเรื่องการฝึกรับถ่ายนั้น ถ้าผู้ใหญ่ไม่ให้เวลากับเด็กอย่างพอเพียง ซึ่งอาจจะเป็นลักษณะที่ว่า เร่งให้เด็กขบถถ่ายออกมาอย่างรวดเร็ว เมื่อเด็กถ่ายเสร็จรีบทำความสะอาดทันที ก็อาจจะเกิดปัญหาแก่เด็กได้ ขณะเดียวกัน ถ้าปล่อยให้เด็กได้มีความสุข ใช้เวลานานจนเกินไปก็จะมีปัญหาแก่เด็กได้เช่นกัน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นอวัยวะสืบพันธุ์ (Phallic stage) จะมีอายุประมาณ 3 ขวบ ถึง 6 ขวบ ความสุขความพอใจของเด็กจะอยู่ตรงบริเวณอวัยวะสืบพันธุ์

ระยะนี้ ทั้งเด็กหญิงและเด็กชายต่างเห็นคุณค่าของอวัยวะเพศชายเป็นอันมาก โดยที่เด็กชายจะรู้สึกว่าการขาดอวัยวะเพศแบบผู้ชาย เพราะว่าถูกลงโทษโดยการถูกตัดอวัยวะเพศทิ้งไป จึงทำให้เด็กชายเกิดความเกรงกลัวว่า อวัยวะเพศของตนจะถูกตัดเช่นเดียวกับเพศหญิง จึงทำให้เกิดความกังวลใจขึ้นมา (Castration Anxiety) ส่วนเด็กหญิงจะมีความรู้สึกอิจฉาที่เด็กชายมีอวัยวะเพศ (Penis envy)

นอกจากนั้น ในช่วงนี้ยังมีปรากฏการณ์ทางจิตเกิดขึ้นในเด็กอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ สภาพทางจิตใจของเด็กจะมีความรักและหวงแหนในพ่อแม่ซึ่งเป็นเพศตรงข้ามกับตน นั่นคือ เด็กหญิงจะรักและหวงแหนพ่อ มีความรู้สึกเป็นศัตรูกับแม่ ส่วนเด็กชายจะมีความรู้สึกรักและหวงแหนแม่ และมีความรู้สึกเป็นศัตรูกับพ่อ เมื่อเด็กเกิดความรู้สึกดังกล่าว เด็กมักจะมีความรู้สึกไม่สบายใจ กังวลใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกิดความเกรงกลัวว่า พ่อหรือแม่จะล่วงรู้ถึงความคิดของตนและมาแก้แค้นตน ยิ่งกว่านั้น เด็กเกิดความรู้สึกผิด เพราะว่าตนมีความรู้สึกเป็นศัตรูกับพ่อหรือแม่ ทั้ง ๆ ที่พ่อหรือแม่นั้นเป็นผู้มีพระคุณให้การอบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ตน ฉะนั้น ช่วงดังกล่าวนี้เองจึงเป็นช่วงระยะเวลาที่เด็กได้มีการฝึกพัฒนาการทางเพศดีขึ้น โดยที่เด็กชายทราบว่า พ่อและแม่เป็นที่รักซึ่งกันและกันและด้วยความต้องการที่จะให้แม่มารักตน เด็กชายจึงรับเอาท่าทาง ทัศนคติบทบาททางเพศของเพศชายจากการเลียนแบบผู้เป็นพ่อ ส่วนเด็กหญิงได้ทราบว่า พ่อรักแม่ และต้องการให้พ่อหันมารักตน เด็กหญิงจึงรับเอาท่าทาง ทัศนคติและบทบาทของเพศหญิงทุกอย่างจากการเลียนแบบแม่ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เด็กมีการเรียนรู้บทบาททางเพศอย่างสมบูรณ์ต่อไป

ในกรณีที่เด็กชายและเด็กหญิงไม่สามารถผ่านขั้นพัฒนาการทางเพศไปได้ อาจจะเป็นเพราะว่า พ่อแม่ไม่สามารถเป็นต้นแบบที่ดี มีบุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสม หรือพ่อแม่อาจจะถึงแก่กรรมไป ก็ตาม เด็กจะมีการเลียนแบบลักษณะต่าง ๆ ของบทบาททางเพศจากบุคคลที่ใกล้ชิด และมีลักษณะทางบุคลิกภาพแบบนั้นตลอดไป

ขั้นตอนที่ 4 ระยะแฝง (Latency stage) ช่วงนี้เด็กจะมีอายุประมาณ 6 ขวบ ถึง 12 ขวบ จะเห็นได้ว่าเป็นช่วงระยะที่เด็กเริ่มเข้าสู่โรงเรียนอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงเป็นวัยที่เด็กพุ่งความสนใจไปยังสิ่งรอบตัวไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมในโรงเรียนสภาพแวดล้อมที่บ้าน เด็กจะต้องพยายามทุกวิถีทางเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมให้ได้ สิ่งที่สำคัญของช่วงนี้คือ ถ้าพัฒนาการใน 3 ระยะแรกผ่านพ้นไปด้วยดีจะทำให้เด็กมีความสงบทางจิตใจ เด็กจะไม่มีปัญหาใด ๆ และไม่มี ความผิดปกติในสิ่งใด เมื่อเด็กมีความสงบเกิดขึ้นจะทำให้เด็กได้มีการเตรียมตัวสำหรับการก้าวเข้าสู่ระยะสุดท้ายได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 5 ระยะมีเพศสัมพันธ์ (Genital stage) ระยะนี้จัดว่าเป็นระยะวัยรุ่นขึ้นไป และเป็นพัฒนาการทางเพศขั้นสุดท้ายของฟรอยด์ ลักษณะที่สำคัญของวัยนี้คือ เด็กมีพัฒนาการทางเพศอย่างรวดเร็ว แรงขับทางเพศจะทำงานอย่างเข้มข้นในลักษณะที่ว่า เกิดความรู้สึกรักในผู้อื่น เห็นประโยชน์ส่วนรวม มีการวางแผนในอนาคต เด็กวัยรุ่นจึงมักนึกถึงการแต่งงาน หรือ การมีความสุขจากการร่วมเพศ ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เด็กวัยรุ่นจะแสวงหาความสุขตามสภาพความเป็นจริงและมีการปฏิบัติตามสังคมซึ่งเคยปฏิบัติต่อ ๆ กันมา

1.3 การใช้กลไกในการป้องกันตนเอง

โดยปกติแล้ว ลักษณะพฤติกรรมของเด็กจะแสดงออกโดยการทำงานของอิด (id) นั่นคือ เมื่อเด็กมีความต้องการสิ่งใดก็ตาม เด็กจะไขว่คว้าหาความสุขความสบายทุกอย่างโดยไม่คำนึงถึงสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น เช่น เมื่อเด็กเกิดความหิวจะร้องไห้เพื่อขอกินนมทันที ลักษณะพฤติกรรมของเด็กนั้นจะไม่มีลักษณะของซูเปอร์อีโก (superego) อยู่เลย ลักษณะซูเปอร์อีโกเป็นการเรียนรู้กฎระเบียบแบบแผนและปฏิบัติตามศีลธรรมหรือสภาพสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถอยู่ในสังคมและสังคมยอมรับได้

เมื่อเด็กอายุประมาณ 5-6 ขวบไปแล้ว เด็กเริ่มใช้กฎความเป็นจริง (Reality principle) ในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมซึ่งเรียกว่าอีโก (Ego) ในเรื่องของอีโกนี้ บางครั้งเด็กไม่สามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสมก็ทำให้เด็กเกิดความกระวนกระวายใจ ผลคือ เด็กจะใช้วิธีการแสดงออกในลักษณะที่ไม่เป็นความจริง หรือเป็นการใช้กลไกในการป้องกันทางจิต (Defense mechanism) นั่นเอง

ลักษณะการใช้กลไกในการป้องกันตนเองตามหลักของฟรอยด์พอสรุปได้ดังนี้

1. พฤติกรรมทดแทน (Compensation) เมื่อบุคคลไม่ประสบผลสำเร็จในสิ่งใด ๆ ผลคือจะพยายามหาสิ่งทดแทนให้ได้และทำพฤติกรรมนั้นให้ดีที่สุด เช่น คนหน้าตาขี้เหร่แต่พยายามเรียนจนได้เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง

2. การโยนความผิดของตนไปให้ผู้อื่น (Projection) เมื่อบุคคลทำความผิด มักจะโยนความผิดไปให้ผู้อื่นโดยที่ไม่ยอมรับว่าเป็นความผิดของตน เช่น นักศึกษาสอบวิชา PC 290 ตก แต่นักศึกษาบอกบิดามารดาว่า ที่นักศึกษาสอบตกนั้น เพราะอาจารย์สอนไม่ดี ไม่ออกข้อสอบในหนังสือ

3. การเก็บกด (Repression) ในเรื่องการเก็บกดนี้เป็นเรื่องที่ฟรอยด์เน้นมาก เป็นเหตุการณ์ที่คนเราพยายามเก็บกดในสิ่งที่ตนไม่พอใจ เหตุการณ์ที่ไม่ชอบใจหรือลึ้มในสิ่งที่ทำให้เสียใจ เช่น เกลียดครูที่ลงโทษเราอย่างไม่มีเหตุผล เมื่อเกิดความรู้สึกเกลียดก็พยายามลึ้มครูคนนั้นจนในที่สุดแม้แต่ชื่อก็ไม่ออก

4. การทดแทน (Sublimation) การทดแทนพฤติกรรมจากที่สังคมไม่ยอมรับให้เป็นพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ เช่น เมื่อเกิดมีความต้องการทางเพศ แต่ตนยังไม่ได้แต่งงานก็ไม่อาจจะมีความสัมพันธ์ทางเพศได้ ดังนั้น จึงมีพฤติกรรมทดแทนโดยการเป็นศิลปิน นักประพันธ์ ฯลฯ

5. การปฏิบัติตรงข้ามกับความจริง (Reaction-formation) การมีพฤติกรรมในลักษณะที่ตรงข้ามกับความรู้สึกที่แท้จริง เช่น แม่เลี้ยงที่เกลียดลูกเลี้ยงเป็นอันมาก แต่มีการแสดงออกว่าตนรักและให้ความเอาใจใส่ในลูกเลี้ยงอย่างมาก

6. การหาเหตุผลมาอ้าง (Rationalization) การยกเหตุผลมาเข้าข้างตนเองเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนไม่ผิดหรือเป็นฝ่ายที่ถูกต้องเสมอ เช่น นักศึกษาชายคนหนึ่งไปชอบนักศึกษาหญิง แต่นักศึกษาหญิงไม่ชอบตอบ นักศึกษาชายจึงบอกเลิกและพูดว่า นักศึกษาหญิงมีนิสัยไม่ดี

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

จงเติมคำหรือข้อความลงในช่องว่างให้ได้ใจความสมบูรณ์

1. วิธีการศึกษาตามหลักการของฟรอยด์ คือ
  - 1.1 .....
  - 1.2 .....
  - 1.3 .....
2. Instinctual drive คือ สัญชาตญาณที่เกิดจากแรงขับอันได้รับมาจากการถ่ายทอดทาง.....และก่อให้เกิดแรงกระตุ้นภายในมนุษย์ขึ้นมา
3. ตัวอย่างของแรงขับจากสัญชาตญาณ คือ
  - 3.1 .....
  - 3.2 .....
  - 3.3 .....
4. พลัง libido คือพลังที่เกิดจาก.....
ยกเว้นเรื่อง.....
5. ตัวอย่างของแรงขับทางเพศ คือ
  - 5.1 .....
  - 5.2 .....
6. Ego Instinct คือ.....

7. ตัวอย่างของแรงขับทางด้านร่างกาย

7.1 .....

7.2 .....

8. Oral Stage แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

8.1 .....

8.2 .....

9. พฤติกรรมของเด็กที่เกิดการชะงักงันทางปาก คือ .....

.....

10. ระยะ Anal Stage คือ ความสุขของเด็กจะอยู่ตรงบริเวณทวารหนัก มีความสุขที่ได้กักอุจจาระ ฉะนั้น ในวัยนี้เด็กควรจะได้รับการฝึก .....

.....

11. ลักษณะของ Phallic stage คือ

11.1 .....

11.2 .....

11.3 .....

11.4 .....

12. ระยะที่เด็กเตรียมตัวไปสู่โรงเรียนและสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว คือ.....

.....

13. พัฒนาการทางเพศขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับทงเพศของพวยยต์ คือ.....

.....

14. กลไกป้องกันตนเองของบุคคลจะสามารถแสดงออกได้อย่างไรบ้าง

14.1 .....

14.2 .....

14.3 .....

14.4 .....

14.5 .....

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของแอดเลอร์

ทฤษฎีพัฒนาการของแอดเลอร์แตกต่างจาก فروยด์ ในแง่ที่ว่า บุคคลอยู่ในสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่จะต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา และบุคคลนั้นจะต้องมีการยอมรับว่า สังคม มีความคาดหวังอะไรจากตน ฉะนั้นเด็กจึงควรต้องมีการเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างตามกฎเกณฑ์ของสังคมเมื่อเด็กได้ปฏิบัติตามสังคมแล้วจะทำให้สังคมยอมรับ และบุคคลจะมีโอกาสเข้าร่วมอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี

หลักสำคัญของทฤษฎีนี้ประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. การเข้าร่วมสังคม
2. ความรู้สึกมีปมด้อย
3. วิธีสังคม
4. เป้าหมายในชีวิต

2.1 การเข้าร่วมสังคม

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์ที่ไม่สามารถจะช่วยเหลือตนเองได้มาตั้งแต่แรกเกิด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งพาอาศัยจากผู้อื่นตลอดเวลา การเข้าร่วมสังคมของมนุษย์ในครั้งแรกของชีวิต จึงต้องเริ่มจากสภาพภายในครอบครัวเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ ครอบครัวจะมีส่วนในการสร้างและการเข้าร่วมสังคมของเด็กเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 อายุประมาณ 1-3 ขวบ เป็นช่วงเวลาที่เด็กมีความยุ่งยากและมีความลำบากใจเกี่ยวกับตนเอง เพราะเด็กไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ จะต้องพึ่งพาผู้อื่นตลอดเวลา บางครั้งก่อให้เกิดความเดือดร้อนจนวุ่นวายแก่ผู้อื่นอีกด้วย เช่น ไม่สามารถจะกินเองได้ในขณะที่หิว ยิ่งกว่านั้นในวัยนี้บางครั้งไม่สามารถจะสื่อความหมายได้อย่างถูกต้องทำให้เด็กเกิดความรู้สึกเป็นปมด้อย จากความรู้สึกที่ว่าตนมีปมด้อยนี้เอง ทำให้เด็กไม่ยอมอยู่นิ่ง พยายามที่จะลบปมด้อยของตนออกไป พยายามที่จะทำความเข้าใจกับผู้อื่นโดยใช้ความสามารถทั้งทางร่างกายและสภาพจิตใจเข้าช่วยอย่างมากที่สุด

ระยะที่ 2 อายุประมาณ 4-5 ขวบ เป็นช่วงระยะเวลาที่เด็กมีความคาดหวังต่าง ๆ เกิดขึ้น ความคิดและความคาดหวังเกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงประสบการณ์ที่ผ่านมาเข้าด้วยกัน และมีการแสดงออกตามความคาดหวังนั้น ๆ ลักษณะการแสดงออกของเด็กวัยนี้จะเป็นรากฐานของการตั้งเป้าหมายในชีวิตอนาคตของเด็ก เพราะว่าเมื่อเด็กเกิดความรู้สึกปมด้อยขึ้นมา เด็กก็พยายามวางแผนแผนของการดำเนินชีวิตเพื่อที่จะเอาชนะปมเดานั้นให้ได้

2.2 ความรู้สึกมีปมด้อย

ปมด้อยนี้เป็นเรื่องของความรู้สึกในส่วนลึกของบุคคล ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันให้บุคคลพยายามเอาชนะปมด้อยของตนเพื่อสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการของบุคคล โดยทั่วไปแล้ว ปมด้อยจะมี 2 ลักษณะ คือ

2.2.1 ปมด้อยทางร่างกาย ปมด้อยทางร่างกายนี้จะปมด้อยที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด หรือเป็นปมด้อยที่เกิดขึ้นภายหลังการคลอดก็ตาม จะเป็นลักษณะที่สามารถมองเห็นได้อย่างเด่นชัด ซึ่งเด็กที่เกิดปมด้อยทางร่างกาย เช่น จมูกแหว่ง แขนขาไม่มี ฯลฯ เด็กก็มีการชดเชย ปมด้อยให้กลายเป็นปมเด่นขึ้นมา เช่น เท้าไม่มี ก็เอาอวัยวะส่วนที่เหลือจากเท้ามาใช้เล่นดนตรี หรือตีกลอง จนสามารถเล่นได้ดี ในบางครั้งอาจจะสร้างปมเด่นอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพเพิ่มเป็น 2 เท่า เช่น ตาบอด แต่หูดี การฟังเสียงจะได้ยินดีเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า

2.2.2 ปมด้อยทางสังคม ลักษณะของสังคมจะมีอิทธิพลต่อบุคคลมากที่สุด เพราะสภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อมจะก่อให้เกิดอารมณ์กังวลใจ ความตึงเครียด วุ่นวาย ฯลฯ ได้อยู่ตลอดเวลา ปมด้อยทางสังคมที่จะมีผลต่อเด็กมากที่สุดจะเป็นผลเนื่องมาจากครอบครัว ประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

2.2.2.1 ลำดับการเกิด ลำดับการเกิดของบุคคลในครอบครัวจะมีผลต่อความรู้สึกเป็นปมด้อยมาก เช่น ลูกคนโตจะเป็นบุคคลที่พ่อแม่ให้ความชื่นชม ให้ความรักเป็นพิเศษ แต่เมื่อลูกคนโตมีน้องคนที่สอง ความเคยเป็นหนึ่งของลูกคนโตก็จะได้เป็นหนึ่งอีกต่อไป แต่บิดามารดาจะให้ความสนใจในน้องคนที่สองมากตัวเองทำให้เด็กลูกคนโตมีความรู้สึกเป็นปมด้อย และพยายามจะเรียกร้องความสนใจจากพ่อแม่โดยมีพฤติกรรมถดถอย เช่น บัสสาวะรดที่นอน เป็นต้น ฉะนั้น ลำดับการเกิดไม่ว่าจะเป็นลูกคนโต ลูกคนกลาง หรือลูกคนสุดท้อง รวมทั้งลูกคนเดียวของพ่อแม่ย่อมจะมีความรู้สึกปมด้อยที่แตกต่างกันออกไป

2.2.2.2 บรรยากาศภายในครอบครัว หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องภายในครอบครัว ฯลฯ ทั้งหมดนี้เป็นความสัมพันธ์ภายในครอบครัวทั้งสิ้น ลักษณะของบรรยากาศภายในครอบครัวควรจะเป็นลักษณะที่มีบรรยากาศที่ราบรื่น เพื่อว่าจะช่วยสร้างทัศนคติ ค่านิยม การมองโลกในแง่ดีแก่เด็ก แต่ถ้าบรรยากาศภายในครอบครัวหรือความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่มีความราบรื่น มีการทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ ก็จะมีส่วนทำให้เด็กมีลักษณะที่ไม่ดี บางครั้งอาจจะมองโลกในแง่ร้ายก็เป็นได้

2.2.2.3 ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ ในเรื่องของการอบรมเลี้ยงดูนี้มีวิธีการเลี้ยงดูหลายประการ เช่น การเลี้ยงดูแบบให้ความรักมากเกินไป การเลี้ยงดูแบบควบคุมมากเกินไป การเลี้ยงดูแบบไม่ได้ให้ความสนใจเลย หรืออาจจะมีการเลี้ยงดูก็จริงแต่ไม่ยอมรับหรือมีความรู้สึกเกลียดชังบุตรของตน ลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูดังที่ได้กล่าวมานี้จะมีผลต่อการแสดงออกหรือพฤติกรรมของเด็กทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น พ่อแม่ที่ให้การเลี้ยงดูแบบให้ความรักมากเกินไป อาจจะเป็นการแสดงออกโดยสัมผัสและให้ความใกล้ชิดทางร่างกาย หรือมีความรู้สึกกลัวลูกของตนเป็นเด็กอยู่ตลอดเวลา และมักจะพยายามตัดสินใจหรือให้ความช่วยเหลือเด็กในทุกกรณีผลก็คือ เด็กจะมีพฤติกรรมที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ เข้ากับเพื่อนฝูงไม่ได้ ไม่มีความสุข รู้สึกโดดเดี่ยวอ้างว้าง เด็กเหล่านี้จะมีลักษณะชอบทำงานตามลำพังทำกิจกรรมเพียงคนเดียว บางครั้งอาจจะมีลักษณะที่เรียกร้องความสนใจกับผู้อื่น ซึ่งอาจจะเกิดการเจ็บป่วยทางด้านร่างกาย อ่อนเพลีย ไม่มีแรง ฯลฯ

2.2.2.4 ความไม่เสมอภาคทางเพศ ในเรื่องของความไม่เสมอภาคทางเพศนี้จะมีผลทำให้เด็กมีลักษณะความรู้สึกที่เป็นปมด้อยแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม ในสังคมบางแห่งให้ความสำคัญแก่เพศชายเป็นอันมาก ก็มีผลทำให้เพศหญิงเกิดความรู้สึกที่เป็นปมด้อยหรือสังคมอาจจะคาดหวังว่า เพศชายจะต้องเป็นผู้นำ มีความเข้มแข็ง กล้าหาญ มีความเชื่อมั่นในตนเองหรืออาจจะต้องมีลักษณะที่มองดูแล้วสมความเป็นชาย ลักษณะดังกล่าวนี้เอง ทำให้เด็กชายเกิดมีความรู้สึกเป็นปมด้อยได้ถ้าตนคิดว่าไม่มีลักษณะที่สมความเป็นชาย และเช่นเดียวกับเพศหญิงอาจจะเกิดความรู้สึกเป็นปมด้อยได้มากถ้าตนคิดว่าบทบาทความเหมาะสมทางเพศของตนไม่สมบูรณ์ ฉะนั้น ในเรื่องความเสมอภาคทางเพศที่ไม่เท่าเทียมกันนี้เองจะมีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลไม่ว่าทั้งเพศหญิงและเพศชาย

2.3 วิธีชีวิต

วิถีทางปฏิบัติในชีวิตแต่ละบุคคลจะเป็นวิถีทางที่จะช่วยลดปมด้อยของตนเอง เพื่อที่จะสร้างปมเด่นของตนออกมา วิถีชีวิตของบุคคลเป็นแรงผลักดันมาจากสิ่งสำคัญ 2 สิ่ง คือ

2.3.1 แรงขับภายในร่างกายของตน ลักษณะของแรงขับภายในร่างกายของบุคคลนี้มักจะเป็นผลที่ได้รับจากอิทธิพลมาจากพันธุกรรม เช่น คนที่มีระดับสติปัญญาสูงจะสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดี ฉะนั้น วิถีทางของชีวิตของคนที่มีสติปัญญาสูงย่อมแตกต่างไปจากคนที่มีสติปัญญาต่ำ

2.3.2 อิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งจัดว่าเป็นประสบการณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่แรกคลอดเป็นต้นมา ประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นตัวหล่อหลอมหรือส่งเสริมทางด้าน

พัฒนาการของบุคคลให้มีวิถีทางชีวิตและการแสดงออกพฤติกรรมตามประสบการณ์ที่ได้รับมาทั้งสิ้น

2.4 เป้าหมายในชีวิตหรือจุดมุ่งหมายในชีวิต

ลักษณะเป้าหมายในชีวิตของแต่ละบุคคลจะเป็นลักษณะของการทำงานที่ผสมผสานกันระหว่างแรงขับภายในของบุคคลและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอกว่าเป็นลักษณะใด ฉะนั้น การตั้งเป้าหมายในชีวิตหรือจุดมุ่งหมายในชีวิตของแต่ละบุคคลนั้นย่อมแตกต่างกันออกไปในแต่ละคน แต่ที่สำคัญของการตั้งเป้าหมายของบุคคลคือ จะต้องคำนึงถึงความพอใจของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

ฉะนั้น ทฤษฎีพัฒนาการของแอตเลอร์นี้จึงเน้นในเรื่องของการมีปมด้อยเป็นสำคัญ เพราะมนุษย์ทุกคนจะต้องมีความรู้สึกที่เป็นปมด้อย เมื่อเกิดความรู้สึกเป็นปมด้อยแล้วบุคคลจะพยายามทุกวิถีทางเพื่อเอาชนะปมด้อยและสร้างเป็นปมเด่นขึ้นมา ด้วยเหตุนี้เอง บุคคลถ้าต้องการเข้าอยู่ร่วมในสังคมให้มีความสุขได้ จะต้องมีการตั้งเป้าหมายหรือสร้างจุดมุ่งหมายในชีวิต และมีการดำเนินไปตามวิถีทางชีวิตของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันออกไปนั่นเอง

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

จงเติมคำหรือข้อความลงในช่องว่างให้ได้ใจความสมบูรณ์

1. การเข้าร่วมสังคมของเด็กจะมี 2 ระยะ คือ

1.1 อายุ 1-3 ปี จะมีลักษณะคือ.....

1.2 อายุ 4-5 ปี จะมีลักษณะคือ.....

2. ความรู้สึกมีปมด้อย มี 2 แบบ คือ

2.1 .....

2.2 .....

3. ปมด้อยทางสังคมที่จะมีปัญหามากที่สุด คือ ปมด้อยที่เกิดจากสภาพในครอบครัวอันประกอบด้วย

3.1 .....

3.2 .....

3.3 .....

3.4 .....

4.	สาเหตุที่ทำให้วิถีชีวิตของบุคคลแตกต่างกันจะเนื่องมาจาก
4.1	.....
4.2	.....

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพของอีริกสัน

ทฤษฎีของอีริกสันนี้ได้เน้นให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพของบุคคลอันเป็นผลเนื่องมาจากพัฒนาการทางสังคม ลักษณะทฤษฎีพัฒนาการของอีริกสันนี้มีลักษณะที่สำคัญคือ เน้นถึงพัฒนาการตามวุฒิภาวะของเด็ก เพราะเด็กมีอายุมากขึ้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมเพิ่มตามลำดับ เพราะฉะนั้น เด็กจะต้องประสบปัญหาในแต่ละช่วงชีวิตของพัฒนาการ ถ้าเด็กคนใดสามารถผ่านขั้นพัฒนาการเหล่านี้ไปได้ตามขั้นตอนที่ควรจะเป็นจะช่วยทำให้เด็กมีพัฒนาการในขั้นต่อไปที่ดีได้อย่างเหมาะสม

ขั้นพัฒนาการของอีริกสันมี 8 ขั้นตอน โดยเริ่มนับตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งถึงวัยชรา ดังนี้

3.1 ขั้นที่ 1 **ขั้นสร้างความไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ (Trust & Mistrust)** อายุแรกเกิดถึง 1 ปี ในขั้นนี้จัดว่าเป็นพัฒนาการขั้นแรกสุดของมนุษย์ ในระยะนี้เด็กไม่สามารถจะช่วยเหลือตัวเองได้ จะต้องพึ่งพาอาศัยจากบุคคลอื่นตลอดเวลา ประกอบกับในขณะที่คลอด เด็กได้รับประสบการณ์ที่ไม่ดีในการคลอด (Birth trauma) ผลก็คือ เด็กต้องการให้ผู้ใหญ่เอาใจใส่ ให้ความรักความอบอุ่น ถ้าหากเด็กได้รับการเลี้ยงดูเอาใจใส่เป็นอย่างดี ได้รับการตอบสนองความต้องการต่างๆอย่างสมบูรณ์ จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกเชื่อถือในตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อม มีความไว้วางใจ มองโลกในแง่ดี (Trust) ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กไม่ได้รับการตอบสนอง หรือไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างสมบูรณ์ ทำให้เด็กขาดความมั่นคงทางจิตใจ ไม่อยากอยู่ในโลกต่อไป (Mistrust)

3.2 ขั้นที่ 2 **ขั้นเริ่มเป็นตัวของตัวเองหรือสงสัยละอายใจ (Autonomy & Shame and doubt)** อายุ 1 ปีครึ่ง - 3 ปี ระยะนี้ เด็กมักจะเกิดความขัดแย้งระหว่างการทำงานตามความพอใจของพ่อแม่และความต้องการทางร่างกายของตน ทั้งนี้ เพราะทักษะของกล้ามเนื้อเด็กเริ่มทำได้ดี สามารถเคลื่อนไหวได้ เช่น การคลาน การเดิน ฯลฯ ภาษาเริ่มใช้ได้ดีขึ้น จากการทำที่เด็กเริ่มช่วยเหลือตัวเองได้นี้เอง ทำให้เด็กมีความรู้สึกอยากทำอะไรด้วยตัวเอง อยากช่วยเหลือตัวเอง ฉะนั้น ผู้ใหญ่จึงควรส่งเสริมให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเองภายในขอบเขตที่ไม่เป็นอันตรายต่อตัวเด็ก เด็กเหล่านี้จะมีบุคลิกภาพ

เป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) ลักษณะเหล่านี้จะทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง ตัดสินใจได้เอง แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กไม่ได้รับการส่งเสริมให้ช่วยตนเอง หรือเด็กไม่สามารถควบคุมตนเองได้จะทำให้เกิดความรู้สึกอายและสงสัยในความสามารถของตนเอง เด็กจะมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่พึ่งตนเองไม่ได้ ไม่กล้าทำ ไม่มีความสามารถ (Shame and doubt)

ขณะเดียวกันในช่วงนี้ เด็กสามารถฝึกขับถ่ายได้ ในการฝึกขับถ่ายควรจะทำด้วยความละมุนละม่อมและควรใช้เวลาอย่างเหมาะสมเพื่อเด็กจะควบคุมการขับถ่ายให้เป็นเวลา และรักษาความสะอาด ที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ เด็กมักจะต้องการขับถ่ายตามความต้องการของตนเอง มักไม่ใคร่ทำตามผู้ใหญ่ ลักษณะที่น่าสนใจที่เกิดขึ้นในวัยนี้คือ เด็กมักจะมีนิสัยดื้อรั้นและชอบขัดคำสั่งของผู้ใหญ่

3.3 ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างความคิดริเริ่มหรือความรู้สึกผิด (Initiative & Guilt) อายุ 3-5 ปี ในช่วงนี้เด็กมีความสามารถในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น มีความอยากรู้อยากเห็น ชอบเก็บและคิดทำในสิ่งใหม่ ๆ เริ่มฝึกทักษะทางด้านการให้ความร่วมมือ รู้จักฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องจะทำให้เด็กเกิดความสามารถได้ (Initiative) ถ้าเด็กเกิดความขัดแย้งกับผู้อื่น หรือไม่ได้รับการตอบสนองที่ถูกต้อง จะทำให้เด็กมีบุคลิกภาพที่ไม่กล้าทำ กลายเป็นความรู้สึกผิดขึ้นมา (Guilt) สำหรับเด็กที่มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับความรู้สึกผิดจะเป็นคนที่ไม่มีความคิดริเริ่ม ขาดทักษะในการร่วมมือกับผู้อื่น เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

3.4 ขั้นที่ 4 ขั้นสร้างความพยายามหรือเกิดปมด้อย (Industry & Inferiority) อายุ 6-12 ปี ในช่วงนี้เป็นระยะที่เด็กเข้าโรงเรียน มีเพื่อนและมีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น เด็กต้องการการยอมรับจากเพื่อน ครู และบุคคลอื่น จึงทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอยากแข่งขันเพื่อจะเอาชนะ บางครั้งอาจจะพยายามขยันขันแข็ง อุตสาหะเพื่อให้ตนประสบความสำเร็จ เมื่อประสบผลสำเร็จในครั้งหนึ่งก็จะทำให้เขาเกิดความภาคภูมิใจพยายามในงานครั้งต่อไป (Industry) ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กไม่ประสบผลสำเร็จในการทำงาน หรือเด็กได้รับงานที่นอกเหนือจากความสามารถจะทำให้เด็กประสบความล้มเหลว ถูกตำหนิ หรือถูกลงโทษลักษณะพฤติกรรมของเด็กจึงเกิดปมด้อย (Inferiority)

3.5 ขั้นที่ 5 ขั้นสร้างเอกลักษณ์หรือบทบาทที่สับสน (Identity & Role confusion) อายุ 12-18 ปี เป็นพัฒนาการในระยะวัยรุ่น ช่วงนี้เป็นช่วงที่เด็กมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็วแม้แต่สังคมก็คาดหวังว่า บทบาทของวัยรุ่นย่อมแตกต่างไปจากวัยเด็กควรมีความรับผิดชอบ ยิ่งไปกว่านั้น วัยรุ่นมักจะมีการลอกเลียนแบบบุคคลที่ตนสนใจยกย่องเพื่อจะหล่อหลอมให้เป็นบุคลิกภาพของตน ขณะเดียวกันยังเกิดปัญหาเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวมากที่สุด

เช่น เรื่องการเรียน การอาชีพ ฯลฯ ฉะนั้น ผู้ใหญ่ควรจะให้ความช่วยเหลือแก่วัยรุ่นอย่างเหมาะสม จึงจะทำให้วัยรุ่นมีความภาคภูมิใจในตนเอง รู้ความสามารถของตน รู้บุคลิกภาพ รู้จักตน (Identity) ในทางตรงข้าม ถ้าวัยรุ่นไม่ประสบความสำเร็จในขั้นนี้จะทำให้เกิดมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่มีความสามารถ ไม่รู้จักตนเอง เกิดความสับสนวุ่นวายในบทบาท (Role confusion)

3.6 ขั้นที่ 6 ขั้นความคุ้นเคยหรือการแยกตนเอง (Intimacy & Isolation) อายุ 18-21 ปี ช่วงนี้เป็นช่วงของพัฒนาการในระยะผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งจะมีการพัฒนาความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศอันเป็นผลต่อเนื่องมาจากในระยะวัยรุ่น มีความสามารถในการควบคุมตนเองได้อย่างเหมาะสมปรับตัวเข้ากับเพื่อนต่างเพศได้เป็นอย่างดี และพัฒนาการในขั้นที่ 6 นี้ จะเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากพัฒนาการในขั้นที่ผ่านมาทั้งหมด กล่าวคือ ถ้าบุคคลใดประสบความสำเร็จมาตลอด เป็นผู้ที่ไม่ไว้วางใจผู้อื่น มั่นใจในตนเอง รับผิดชอบต่อตนเอง ก็จะทำให้ผู้นั้นมีความสุข มีความคุ้นเคยสนิทชิดชอบ (Intimacy) ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้ใดก็ตามไม่สามารถควบคุมตนเองได้ และพัฒนาการในขั้นที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จผลก็คือ จะเป็นบุคคลที่มีความรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว หงอยเหงา ไม่มีเพื่อน แยกตัวเองออกไป (Isolation)

3.7 ขั้นที่ 7 ขั้นของความเป็นพ่อแม่หรือความหยุดนิ่ง (Parental & Stagnation) อายุ 22-40 ปี เป็นพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่ เมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นวัยของการเป็นพ่อแม่ ผู้ใหญ่คนใดก็ตามที่ประสบความสำเร็จในแต่ละขั้นตอนที่ผ่านมาก็จะทำให้มีความรู้สึกรับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อครอบครัว ต่อชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรู้จักบทบาทของความเป็นพ่อแม่สามารถให้ความรัก ให้ความอบอุ่นแก่ลูกได้อย่างพอเพียงซึ่งจัดว่ามีคุณสมบัติเหมาะที่จะเป็นพ่อและแม่แน่นอน (Parental sense) ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลเหล่านี้ไม่ประสบความสำเร็จในขั้นพัฒนาการที่ผ่านมา จะทำให้เกิดความคับข้องใจขาดความรับผิดชอบ ไม่ให้ความสนใจบุคคลอื่น มีลักษณะที่เฉื่อยชา (Sense of stagnation)

3.8 ขั้นที่ 8 ขั้นที่บุคลิกภาพสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ (Ego integrity & Despair) อายุ 40 ปีขึ้นไป ขั้นสุดท้ายของทฤษฎีพัฒนาการของอีริกสัน ในช่วงนี้เป็นผลรวมของพัฒนาการทั้ง 7 ขั้น ดังที่กล่าวมาทั้งหมดบุคคลที่ประสบความสำเร็จมาตลอดชีวิต เมื่อมาถึงขั้นนี้จะเป็นคนที่กล้าเผชิญกับความเป็นจริง มีความคิดเกี่ยวกับตนเองอย่างถูกต้อง เช่น ยอมรับว่าตนเริ่มเข้าสู่วัยชรา ควรจะต้องปฏิบัติตัวเช่นไร เพื่อจะก้าวสู่วัยชราได้ด้วยอารมณ์ที่มั่นคงหรืออาจจะยอมรับว่า คู่ชีวิตของตนได้จากไปแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอยู่คนเดียว เกิดความมั่นคงและจิตใจที่สมบูรณ์ (Ego integrity) ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลใดก็ตามไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตมาตลอด ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกผิดหวัง ท้อแท้ หวาดกลัว เกรงว่าตนจะต้องอยู่

ตามลำพัง มีอารมณ์ที่ไม่มั่นคง ไม่สามารถยอมรับในสิ่งที่ตนต้องเผชิญอยู่ได้ รู้สึกว่าบทบาทของตนที่มีอยู่นั้นทนไม่ได้ (Despair)

ทฤษฎีพัฒนาการของอีริกสัน จึงเป็นทฤษฎีที่มีความสำคัญมาก เพราะทฤษฎีนี้ถือว่าพัฒนาการในทุกขั้นตอนของชีวิตเป็นพัฒนาการที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน โดยเฉพาะในระยะแรกของพัฒนาการจะเป็นรากฐานของพัฒนาการในขั้นต่อมาตามลำดับ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

1. จงจับคู่ให้ถูกต้อง

1.1 อายุแรกเกิด - 1 ขวบ	ก. Ego integrity VS Despair
1.2 อายุ 1½ - 3 ขวบ	ข. Parental VS Stagnation
1.3 อายุ 3-5 ขวบ	ค. Intimacy VS Isolation
1.4 อายุ 6-12 ปี	ง. Identity VS Role Confusion
1.5 อายุ 12-18 ปี	จ. Industry VS Inferiority
1.6 อายุ 18-21 ปี	ฉ. Initiative VS Guilt
1.7 อายุ 22-40 ปี	ช. Autonomy VS Shame and Doubt
1.8 อายุ 40 ปีขึ้นไป	ซ. Trust VS Mistrust

ข้อ 2-5 จงทำเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าข้อความที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

2. วัยที่เป็นพ่อแม่คนที่ดี ให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกเป็นอย่างดี คือข้อใด

ก. Parental	ข. Stagnation
ค. Industry	ง. Inferiority

3. วัยที่เด็กมีความพยายามอดทนหาความเป็นอย่างมากเพื่อให้ตนประสบผลสำเร็จคือข้อใด (ใช้ตัวเลือกข้อ 2)

4. วัยที่จะมีการแยกตัวเองออกไปมีความรู้สึกอ้างว้าง โดดเดี่ยว หงอยเหงา ไม่มีเพื่อน คือข้อใด

ก. Inferiority	ข. Role Confusion
ค. Shame and Doubt	ง. Isolation

5. วัยที่สงสัยในความสามารถของตนเอง ไม่กล้าคิดกล้าทำ ไม่มีความสามารถ ตรงกับข้อใด (ใช้ตัวเลือกข้อ 4)

4. ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเพียเจท์

ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเพียเจท์นี้ได้มีผู้ให้ความสนใจเป็นอันมาก เพราะสติปัญญาของคนเรานั้นมีความแตกต่างกันออกไปตามความสามารถของแต่ละบุคคล ความสามารถทางด้านสติปัญญานี้ จะเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากลักษณะที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรม ซึ่งทำให้โครงสร้างทางสมองของเด็กมีความแตกต่างกันออกไป และยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เด็กได้รับในแง่มุมต่าง ๆ อีกด้วยว่า มีลักษณะเป็นอย่างไร

เพราะฉะนั้น ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเพียเจท์ สามารถแบ่งได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ระยะประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว อายุแรกเกิด ถึง 2 ปี

ขั้นที่ 2 ระยะการคิดในขั้นก่อนปฏิบัติการ อายุ 2-7 ปี

ขั้นที่ 3 ระยะปฏิบัติการด้วยรูปธรรม อายุ 7-11 ปี

ขั้นที่ 4 ระยะปฏิบัติการด้วยนามธรรม อายุ 11-15 ปี

จากทฤษฎีของเพียเจท์นี้จะเห็นว่าหลักการสำคัญของเขาจะเริ่มต้นมาตั้งแต่แรกเกิดของชีวิต จนกระทั่งอายุเข้าสู่ระยะวัยรุ่น

4.1 ขั้นที่ 1 ระยะประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (The Sensori-motor Period)

ในขั้นที่ 1 นี้ จะเป็นพัฒนาการที่เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่อายุแรกเกิดจนกระทั่งอายุ 2 ปี ตามหลักการของเพียเจท์นั้น เพียเจท์มีความคิดเห็นว่า พัฒนาการทางด้านสติปัญญานี้จะเริ่มตั้งแต่วันแรกที่ทารกคลอดเป็นต้นไป ทั้งนี้ เพราะพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนจะมีการรับรู้และการเคลื่อนไหว การแสดงออกดังกล่าวนั้น มิได้หมายความว่า เด็กจะสามารถคิดได้เอง แต่การแสดงออกดังกล่าวนี้อาจเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กตลอดไป ฉะนั้น พัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กทั้งหมดจึงเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่เริ่มแรกของชีวิต

โดยทั่วไป ลักษณะของพัฒนาการทางด้านความคิดในระยะประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวนี้ เด็กจะไม่สามารถใช้ภาษาและกิจกรรมต่าง ๆ ได้ แต่เด็กจะมีการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะธรรมชาติ เช่น วัตถุ สิ่งของ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ลักษณะที่สำคัญของทารกแรกเกิดจึงเป็นปฏิบัติการสะท้อนแบบง่าย ๆ เช่น การดูด การกลืน การจับจ้อง การร้องไห้ และลักษณะพัฒนาการของเด็กช่วงระยะ 2 ปีแรกนี้ จะเป็นรากฐานของพัฒนาการในช่วงต่อไป เป็นต้นว่า ในเรื่องของภาษาของวัยแรกเกิดจนกระทั่ง 2 ปี การได้มาซึ่งภาษาจะมีลักษณะพิเศษออกไป คือ คำต่าง ๆ ที่สามารถพูดออกมาได้นั้น เป็นพูดได้ที่ละคำ ตามความสามารถและ

ระดับสติปัญญาของเด็ก แม้แต่สภาพอารมณ์ก็จะมีผลต่อการพูดของเด็กด้วย เมื่อเด็กพูดได้ทีละคำและพูดได้อย่างสั้น ๆ แล้ว เด็กจะสามารถพูดได้ยาวขึ้น เป็นประโยคที่ดีมากขึ้นตามลำดับ ฉะนั้น การแสดงออกของทารกไม่ว่าจะเป็นการกระทำหรือคำพูด เป็นผลเนื่องมาจากความคิดของตัวเด็กเพื่อที่จะปรับตัวให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ตนเอง

ในระยะประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว มีองค์ประกอบย่อย ๆ อีก 6 ชั้นย่อย คือ

ชั้นย่อยที่ 1 (อายุแรกเกิด-1 เดือน) ในขั้นนี้เด็กจะมีปฏิริยาสะท้อนที่ทารกแรกเกิดสามารถกระทำได้ คือ การดูด การกลืน การร้องไห้ การจับจួយ แม้แต่การเคลื่อนไหวของแขน ลำตัวหรือศีรษะก็ตาม จัดว่าเป็นปฏิริยาสะท้อนทั้งสิ้น เพราะเมื่อทารกได้รับการเร้าจากสิ่งเร้าต่าง ๆ ปฏิริยาตอบสนองของทารกจะเกิดขึ้นทันทีโดยไม่สามารถจะแยกความแตกต่างระหว่างวัตถุได้เลย จนกระทั่งเมื่อทารกอายุได้ 2-3 สัปดาห์ ทารกจึงสามารถแยกและมองหาวัตถุในสิ่งๆ ที่เหมือนกันและมีความแตกต่างกันได้ สามารถแสวงหาสิ่งต่าง ๆ เช่น หัวนม ซึ่งเป็นวัตถุที่เด็กคุ้นเคยได้ นั่นเป็นเครื่องแสดงว่า เมื่อทารกอายุ 2-3 สัปดาห์ โครงสร้างทางสติปัญญาจะเริ่มปรากฏขึ้นโดยอาศัยปฏิริยาสะท้อนนั่นเอง

ชั้นย่อยที่ 2 (อายุ 1-4 เดือน) ในขั้นนี้เด็กจะมีการเปลี่ยนแปลงจากปฏิริยาสะท้อนมาเป็นพฤติกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมา พฤติกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นมานี้เป็นผลของพัฒนาการทางด้านการทำงานที่ประสานกันระหว่างมือกับปาก เช่น การดูดนิ้วจนกลายเป็นนิสัย การทำงานประสานกันของตา เช่น เด็กจะมีการมองวัตถุต่าง ๆ ที่กำลังเคลื่อนไหว การทำงานประสานกันระหว่างตาและหู เช่น เด็กจะเคลื่อนศีรษะและมองตามวัตถุที่กำลังเคลื่อนไหวและมีเสียงดัง ลักษณะที่ปรากฏนี้จึงเป็นเครื่องยืนยันว่า เด็กสามารถแยกแยะความแตกต่างของวัตถุได้โดยสืบเนื่องมาจากชั้นย่อยที่ 1 เช่น การปฏิเสธที่จะดูดหัวนมเมื่อตนเองไม่ต้องการหรือไม่ต้องการให้อะไรอยู่ในปาก

สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งในเด็กอายุ 1-4 เดือน เด็กจะมีพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างมากมาย แต่พฤติกรรมของเด็กที่ปรากฏนั้น จะมีลักษณะของการขาดความคิดริเริ่มเพื่อให้พฤติกรรมไปสู่เป้าหมายที่แน่นอน อย่างไรก็ตาม ลักษณะพฤติกรรมที่เด็กเกิดการรับรู้ได้หรือจับต้องวัตถุได้นั้น จะเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดความตั้งใจที่จะพัฒนาการทางความคิดในขั้นต่อไป

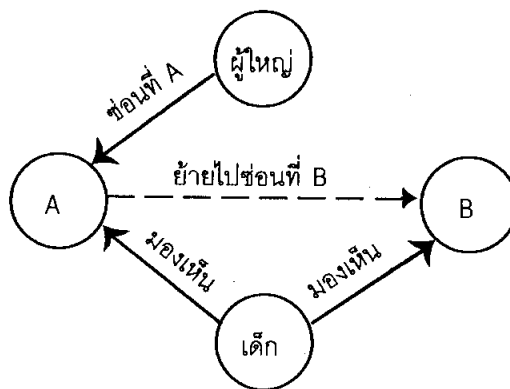
ชั้นย่อยที่ 3 (อายุ 4-8 เดือน) ในขั้นนี้ เด็กจะมีการทำงานประสานกันระหว่างสายตาและสัมผัสอย่างบังเอิญ เพราะเด็กสามารถจับจួយและจัดกระทำกับวัตถุต่าง ๆ ได้ นอกจากนั้น เด็กจะมีความตั้งใจที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยการทำงานประสานสัมพันธ์กันระหว่างการเคลื่อนไหวของมือและสายตา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมที่เคยกระทำมาแล้ว ทารกจะกระทำในสิ่งที่ตน

เคยทำได้อีกครั้งหนึ่ง เช่น การที่เด็กจับฉวยระโยงระยางที่อยู่เหนือศีรษะแล้วเกิดเสียงดัง เด็กจะมีการกระทำซ้ำอีก หรือเมื่อเด็กจับฉวยสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ เด็กจะมีการสนใจในการกระทำนั้น ๆ อีก ฉะนั้น ในขั้นย่อยที่ 3 จึงจัดว่าเป็นการสัมผัสและการมองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างตั้งใจ หรืออย่างตั้งใจ

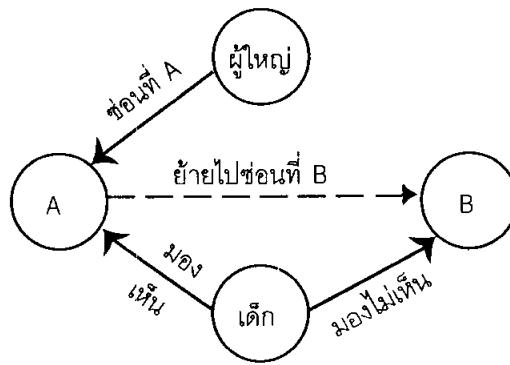
ขั้นย่อยที่ 4 (อายุ 8-12 เดือน) ในขั้นนี้ เด็กจะมีการกระทำและมีพฤติกรรมตาม การกระทำของสติปัญญาในเด็กแต่ละคน โดยที่เด็กจะเริ่มใช้สื่อเพื่อจะให้บรรลุเป้าหมาย มีการ คาดหมายเหตุการณ์ต่าง ๆ มีการสาธิต มีการค้นหาวัตถุต่าง ๆ ที่หายไป ฉะนั้น ในช่วงที่เด็กอายุ 8-9 เดือน เด็กจะเริ่มมองเห็นวัตถุในลักษณะที่มีการเคลื่อนไหว มีการเปลี่ยนแปลง และมอง วัตถุในแต่ละด้านได้ดี เด็กสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของวัตถุอย่างง่ายดายและเป็นสิ่งที่ตน ค้นเคยได้ กล่าวคือ เด็กจะสามารถกลับขวดนมที่เขาได้กินอยู่เป็นประจำ ดูกินได้อย่างถูกต้อง แม้ว่าจะส่งขวดนมในลักษณะที่ไม่ถูกต้องให้เด็กก็ตาม ลักษณะดังกล่าวนี้ เด็กที่มีอายุตั้งแต่ แรกเกิดจนกระทั่งอายุ 4 เดือน จะมีการรับรู้เฉพาะสิ่งที่มองเห็นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เอง เด็กจึงมี การทำงานในสิ่งที่ค้นเคยได้ดี และจะนำสิ่งที่ตนค้นเคยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาใน พัฒนาการขั้นต่อไป

ขั้นย่อยที่ 5 (อายุ 12-18 เดือน) ในขั้นนี้ เด็กจะเริ่มค้นแสวงหาปัญหาใหม่ ๆ และ ใช้วิธีแก้ปัญหาด้วยการทดลองอันไม่ใช่ลักษณะที่มีความคุ้นเคยอีกต่อไป เช่น ถ้าช้อนตุ๊กตาไว้ที่ A เด็กจะค้นหาที่ A แต่ถ้าย้ายตุ๊กตาตัวนั้นไปช้อนที่ B เด็กจะสามารถค้นหาที่ B ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งในขั้นย่อยที่ 4 นั้น เด็กจะไม่สามารถกระทำได้ เพราะเด็กจะยังคงหาตุ๊กตาที่ A เท่านั้น เพราะเด็กไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เด็กมีการติดการรับรู้ทางสายตา และสามารถคิดเฉพาะสิ่งที่ เขาสามารถมองเห็นได้เท่านั้น ดังภาพที่ 11.1 และ 11.2

ภาพที่ 11.1 เด็ก 12-18 เดือน สามารถบอกได้ว่าสิ่งของถูกช้อนไว้ที่ B

ภาพที่ 11.2 เด็กที่อายุต่ำกว่า 12 เดือน ไม่สามารถบอกได้ว่าสิ่งของถูกซ่อนไว้ที่ B

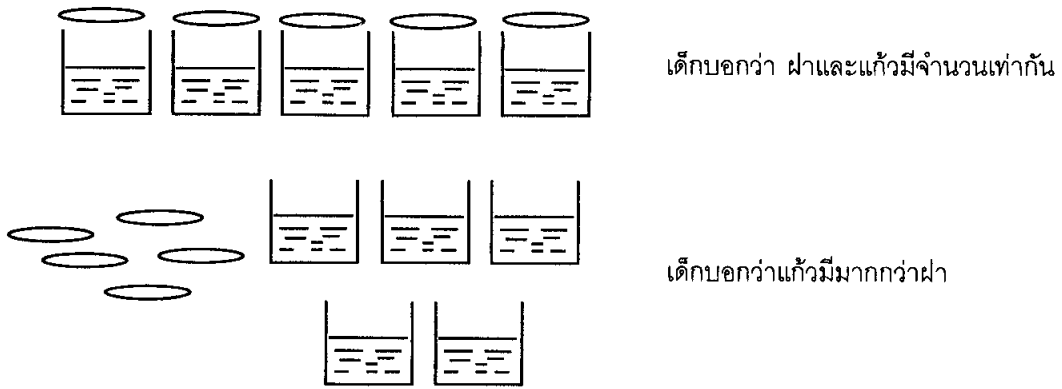

ขั้นย่อยที่ 6 (อายุ 18–24 เดือน) ในขั้นนี้เด็กจะเริ่มเปลี่ยนแปลงจากความสามารถทางการคิดในขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวไปสู่ระดับสติปัญญาที่แสดงความคิดเห็นตามหลักตรรกศาสตร์มากยิ่งขึ้น โดยที่เด็กสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง สิ่งที่เด็กสามารถคลี่คลายปัญหาได้นั้นเกิดขึ้นได้โดยการที่เด็กมีการจดจำและสะสมไว้ที่ละเอียดละน้อย จากพฤติกรรมขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว จึงทำให้เด็กมีความสามารถแก้ปัญหาในลักษณะที่ง่าย ๆ ได้ มีการจดจำเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องตรงตามหลักความเป็นจริง

4.2 ขั้นที่ 2 ระยะเวลาการคิดในขั้นก่อนปฏิบัติการ (The Period of Preoperational Thought)

การคิดในขั้นก่อนปฏิบัติการนี้ เด็กจะมีอายุอยู่ระหว่าง 2–7 ปี และบางครั้งอาจจะเรียกได้อีกชื่อหนึ่งว่า เป็นขั้นก่อนมีความคิดรวบยอด หรือการใช้กลางสังหรณ์เข้ามาช่วย (Preconceptual and Initiative Thought) ฉะนั้น ในขั้นที่ 2 นี้ เด็กจะมีพัฒนาการหรือมีการกระทำส่วนใหญ่เนื่องมาจาก ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวมาเป็นการกระทำหรือการคิดที่จะต้องใช้สัญลักษณ์เป็นส่วนมาก เพราะเด็กจะสามารถคิดถึงสิ่งต่าง ๆ ภายในสมองได้มากขึ้น และพฤติกรรมที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวจะลดน้อยลง ลักษณะที่สำคัญของการพัฒนาการทางความคิดในขั้นที่ 2 นี้ คือ เด็กจะมีพัฒนาการทางด้านภาษาและพัฒนาการทางด้านความคิดเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เด็กจะมีการสื่อความหมายโดยใช้ภาษา ขณะเดียวกันเด็กจะสนใจในสิ่งแวดล้อมทุกด้าน แม้ว่า เด็กจะไม่รู้และไม่เข้าใจในเรื่องน้ำหนัก ความยาว ปริมาณ หรือเรื่องของปริมาตรก็ตาม แต่เด็กจะมีความคิดว่า วัตถุนั้นหายไปและวัตถุสามารถเปลี่ยนแปลงรูปได้ ดังนั้น เด็กที่มีอายุ 5 ปี ที่มองเห็นแก้วและฝาแก้วที่มีจำนวนเท่ากันว่ามีจำนวนแก้วมากกว่าฝาแก้ว ดังภาพที่ 11.3

ภาพที่ 11.3 การรับรู้ของเด็กในลักษณะที่แตกต่างกันของเด็กในขั้นก่อนปฏิบัติการ

ด้วยเหตุนี้ เด็กอายุ 5 ปี จึงไม่สามารถรับรู้ในสิ่งที่เป็นการนามธรรมได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เพราะเด็กวัยนี้มีการรับรู้ในสิ่งที่สามารถมองเห็นได้เท่านั้น

พัฒนาการทางด้านภาษานับว่ามีส่วนสำคัญยิ่ง เพราะในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ เด็กจะเริ่มได้มาซึ่งภาษาโดยการใช้สัญลักษณ์ ในการแทนวัตถุ คำพูด 1 คำแทนวัตถุ 1 อย่าง เช่น คำว่า หม่า หมายถึง การทิวข้าวและจะกินข้าวแล้ว ฉะนั้น ลักษณะของพัฒนาการทางภาษาจะมีลักษณะ 2 แบบ คือ

1. คำพูดที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric Speech) การพูดที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางนี้จะเป็นลักษณะของเด็กที่ขาดโอกาสในการโต้ตอบต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างแท้จริง คำพูดที่เด็กพูดออกมาจะเป็นการพูดที่ปราศจากความหมาย เพราะฉะนั้น เมื่อเด็กพูดกับเพื่อนคนอื่น ๆ ที่มีอายุ 2-4 หรือ 5 ปี จะเป็นการพูดในลักษณะที่ว่า ไม่สนใจว่าคนอื่นจะฟังตนพูดหรือไม่ ซึ่งเพียงเท่านี้ได้เรียกการพูดของเด็กที่ไม่จำเป็นต้องการคำตอบโต้จากบุคคลอื่นว่า คอลเลกทีฟ โมโนลอค (Collective Monologues) สาเหตุที่เด็กยึดเอาตนเองเป็นศูนย์กลางนั้น เนื่องมาจากว่าเด็กมีความคิดและรู้สึกว่าการคนอื่นหรือบุคคลอื่นจะต้องมีความรู้สึกและคิดเช่นเดียวกับตน จึงไม่ได้ให้ความสนใจในสิ่งที่คนอื่นพูดหรือคิด เพราะคนอื่นจะต้องมีการพูดและคิดเช่นเดียวกับที่เขาได้กระทำอยู่ เด็กไม่สามารถจะเข้าใจถึงความคิดของคนอื่นได้เลย สิ่งที่เด็กคิดนั้นจะต้องถูกต้องและมีทางเป็นไปได้ ด้วยเหตุนี้เอง วัยเด็กเล็กจึงไม่สามารถเข้าใจในกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะเด็กที่มีอายุ 4-5 ปี ทุกคนจะมีการเล่นที่ตนได้รับชัยชนะเสมอ

2. การพูดเพื่อสังคม (Socialized Speech) การพูดเพื่อสังคม จะเป็นผลมาจากพัฒนาการของการพูดเพื่อตนเอง โดยที่เมื่ออายุ 4-5 ปีผ่านไปแล้ว คำพูดของเด็กจะเริ่มมีการติดต่อกับคนอื่นมากยิ่งขึ้น เริ่มใช้ภาษาโต้ตอบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ดังนั้น เมื่อเด็กอายุ 7-8 ปีไปแล้ว จึงจะรู้จักเกณฑ์เรียนรู้ว่าตนเองเล่นเกมจะต้องมีการแพ้ ชนะ สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันได้

ตัวอย่างของเด็กที่มีการพูดเพื่อตนเองของเด็กชายโก๋ที่พูดกับเด็กชายไซ่ โดยไม่มีการรอฟังคำตอบ

โก๋ - ทำไมครูจึงดูอย่างนั้นนะ น่าสงสัย ไซ่อยากรู้ไหม

ไซ่ - (นั่งเฉย ไม่มีการตอบสนอง)

โก๋ - อ้อ รู้แล้ว ครูรีบสอนให้นักเรียนเรียน (ส่วนไซ่จะไม่มีการตอบคำถามของไซ่ แต่ไซ่จะมีการพูดเรื่องอื่น ๆ เช่น ครูลบกระดานแล้ว และครูรีบเขียนบนกระดานเพื่อให้นักเรียนได้ลอกใส่สมุด)

โก๋ - แล้วทำไมครูรีบสอนนะ

ไซ่ - ครูเขียนตัวหนังสืออ่านไม่รู้เรื่องเลย

โก๋ - เอ สงสัยครูรีบกลับบ้าน

ไซ่ - ซี้เกียจเรียนหนังสือ

โก๋ - ครูรีบกลับบ้านเพื่อไปดูโทรทัศน์นั่นเอง

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นว่า เด็กชายโก๋และเด็กชายไซ่ทั้งคู่คุยอยู่ด้วยกันก็จริง แต่เรื่องราวที่พูดคุยกันนั้น มีการพูดเองตอบเอง ไม่มีความสัมพันธ์ใดเลย แม้ว่า การพูดนั้นจะเป็นการนั่งคุยอยู่ด้วยกันก็ตามและถ้าเป็นการคุยกันเพื่อสังคมแล้วเด็กจะไม่มีการพูดเองตอบเอง แต่เด็กจะมีการพูดคุยกันฟังเป็นเรื่องเป็นราว เช่น

โก๋ - ทำไมครูจึงดูอย่างนี้

ไซ่ - ครูคงจะรีบสอนนักเรียนให้เรียนนะ

โก๋ - แล้วทำไมครูต้องรีบสอนนะ

ไซ่ - สงสัยครูรีบกลับบ้าน

โก๋ - ทำไมครูรีบกลับบ้าน

ไซ่ - ครูคงหิวและรีบไปทำกับข้าว

จากตัวอย่างที่ยกมาทั้งสองตัวอย่างนี้ ตัวอย่างแรกเป็นการพูดไม่รู้เรื่องกัน แต่ตัวอย่างหลังนั้นเป็นการพูดที่ฟังแล้วได้เรื่องได้ราว เป็นต้น

ดังนั้น ความสามารถในการคิดของเด็กในขั้นก่อนปฏิบัติการนี้จึงเป็นการคิดที่มีคุณภาพเหนือกว่าการคิดในขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว เด็กจะเริ่มการใช้ภาษาและมีพัฒนาการของภาษาเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงอายุ 2-4 ปี พฤติกรรมในระยะตอนต้นของช่วงนี้เป็นการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง และไม่มีสังคม จนกระทั่งอายุได้ 6-7 ปีจะมีการใช้ภาษาเพื่อสังคมมากยิ่งขึ้น

4.3 ขั้นที่ 3 ระยะปฏิบัติการด้วยรูปธรรม (The Period of Concrete Operation)

ขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรมนี้ เด็กจะมีอายุอยู่ในช่วง 7-11 ปี พัฒนาการทางด้านความคิดจะมีเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ (Logical) ในลักษณะที่เป็นปัญหารูปธรรม อันเป็นวัตถุที่สามารถจับต้องได้ ในขั้นนี้ เด็กจะมีความคิดในการที่จะยึดตนเองเป็นจุดศูนย์กลางต่อไป เขาสามารถจะคิดถึงความคิดเห็นของคนอื่น ๆ ได้ ภาษาที่ใช้จะนำไปตามสังคมนิยม มีการโต้ตอบติดต่อกัน มักจะใช้การรับรู้มองทุกสิ่งทุกอย่างในทุกแง่ทุกมุม สามารถจะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เพราะสามารถใช้เหตุผลตามวัตถุที่มองเห็น เด็กสามารถมองเห็นวัตถุในลักษณะที่ "มากกว่า" "น้อยกว่า" ตลอดจนความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งหมดและความสัมพันธ์ในบางส่วนได้ ตัวอย่างเช่น

เด็กที่มีอายุ 5 ปี ไม่สามารถคิดและเข้าใจในส่วนที่เป็นของทั้งหมด และส่วนที่เป็นบางส่วนได้ จากภาพที่ 11.4 เมื่อเด็กอายุ 5 ปี มองดูดอกไม้ที่มีดอกกุหลาบ 18 ดอก ดอกบัว 2 ดอก ถามเขาว่า มีดอกไม้มากกว่า หรือมีดอกกุหลาบมากกว่า เด็กวัย 5 ขวบจะตอบทันทีว่ามีดอกกุหลาบมากกว่า แต่ถ้าใช้คำถามเดียวกันนี้ ถามเด็กที่มีอายุ 11 ปี เด็กจะตอบว่า มีดอกไม้มากกว่า ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง เพราะว่าเด็กจะต้องมีการรวบรวมเอาส่วนทั้งหมดเข้าด้วยกันได้ และเด็กสามารถมองดูสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ตามความเป็นจริง

ภาพที่ 11.4 กุหลาบ 18 ดอก บัว 2 ดอก

0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0 คือ กุหลาบ
0	0	0	๑	๑	๑ คือ ดอกบัว

สำหรับพฤติกรรมของเด็กในระยะปฏิบัติการด้วยรูปธรรมเด็กจะมีความเข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ดีกว่าเด็กที่มีอายุ 5 ปี เพราะเด็กอายุ 5 ปี จะเข้าใจกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ยากมากเช่น กฎที่ว่า

เมื่อส่วนทั้งหมด (W) มีค่าเท่ากับ A+B นั่นคือ $W = A + B$
 เพราะฉะนั้น ส่วนใดส่วนหนึ่งเช่น $A = W - B$ หรือ $B = W - A$

ตัวอย่างเช่น ดอกไม้ = ดอกกุหลาบ + ดอกบัว
 ดอกกุหลาบ = ดอกไม้ - ดอกบัว
 ดอกบัว = ดอกไม้ - ดอกกุหลาบ

4.4 ขั้นที่ 4 ระยะเวลาปฏิบัติการด้วยนามธรรม (The Period of Formal Operations)

เด็กที่จัดว่า อยู่ในระยะปฏิบัติการด้วยนามธรรมนี้ จะมีอายุระหว่าง 11-15 ปี โดยที่เด็กจะมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทุกชนิด โดยการใช้การปฏิบัติการทางด้านการคิดหาเหตุผลอย่างแท้จริง ในขั้นนี้โครงสร้างทางสติปัญญาของเด็กจะมีวุฒิภาวะสูงสุด (Maturity) และเมื่อเด็กผ่านพ้นระยะปฏิบัติการด้วยนามธรรมสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีแล้ว เด็กจะไม่มี การปรับปรุงโครงสร้างทางการคิดสืบต่อไป

การแก้ปัญหของเด็กในขั้นนี้ สามารถที่จะแก้ปัญหที่สลับซับซ้อน หรือเป็นปัญหาที่สมมุติขึ้นมาได้แม้แต่ปัญหาเกี่ยวกับอนาคตก็สามารถจะคลี่คลายได้ ซึ่งก่อนหน้านั้นเด็กจะไม่สามารถทำได้เลย เด็กวัยรุ่นจะสามารถคิดหาเหตุผลเกี่ยวกับสมมุติฐานต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่นคำพูดที่สมมุติว่า "ได้ชุดพบโครงกระดูกของสัตว์ชนิดหนึ่งเมื่อ 3 ปีมาแล้ว โดยที่หัวกระดูกสัตว์นั้นมี 3 หัว และเท้า 5 เท้า" คำพูดดังกล่าวนี้ เด็กในระยะปฏิบัติการด้วยนามธรรมจะยอมรับ แต่เด็กวัย 7 ขวบที่อยู่ในระยะปฏิบัติการด้วยรูปธรรมอาจจะกล่าวว่า สัตว์นั้นจะมีหัวถึง 3 หัวได้อย่างไร หรือสัตว์นั้นจะมีเท้าถึง 5 เท้าได้อย่างไร แต่เด็กจะยอมรับเมื่อได้เห็นโครงกระดูกนั้นหรือเห็นวัตถุนั้นจริง ๆ

นอกจากนั้น ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่ง คือ วัยรุ่น สามารถจะรวมกฎเกณฑ์หลายกฎเกณฑ์เข้าด้วยกัน เช่น เมื่อให้เด็กแก้ปัญหาเลขคณิตโดยการหาพื้นที่ของวงกลมที่มีรัศมี 2 นิ้วว่าจะมีพื้นที่เป็นเท่าใด เด็กวัยรุ่นจะสามารถแก้ปัญหาโดยใช้สูตร πr^2 และได้คำตอบว่าเท่ากับ 12.56 ตารางนิ้ว การแก้ปัญหาดังกล่าวของวัยรุ่นจะมีการพยายามวางแผนก่อน และพยายามรวบรวมความรู้ที่มีอยู่เดิมมาใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อให้ได้รับคำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด

ดังนั้น ขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรมจึงนับว่าเป็นพัฒนาการทางความคิดขั้นสุดยอดตามทฤษฎีของเพียเจท์ เพราะโครงสร้างทางสติปัญญาและความคิดของบุคคลจะสมบูรณ์เต็มที่คุณภาพทางการคิดจะสูงสุดเมื่ออายุได้ 15 ปีโดยประมาณ และการคิดนั้นจะต้องเป็นการคิดอย่างมีเหตุผล ตัวอย่างเช่น

ดาราสูงกว่าสุดา แต่เตี้ยกว่ารัศมี

รัศมีสูงกว่าขจิต แต่เตี้ยกว่าระพี

จากตัวอย่างนี้ จะเห็นว่า เด็กในชั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรมจะตอบไม่ได้ว่าใครสูงที่สุด และเตี้ยที่สุด แต่เด็กในชั้นคิดปฏิบัติการด้วยนามธรรมสามารถสรุปได้ว่าระพีสูงที่สุด แต่ตอบไม่ได้ว่าใครเตี้ยที่สุดระหว่างสุดากับขจิตเพราะข้อมูลไม่พอเพียง

จากที่ได้กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านความคิดของเพียเจท์นั้น เด็กจะต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนานที่จะพัฒนาความคิดมาถึงขั้นที่ 4 และเด็กทุกคนจะต้องมีลำดับขั้นของพัฒนาการตามขั้นตอนทั้ง 4

จากที่ได้มาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านความคิดของเพียเจท์นั้นจะต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน และเด็กทุกคนจะต้องมีลำดับขั้นของพัฒนาการตามขั้นตอนทั้ง 4 ขั้นตอนนั้น จะไม่ข้ามไปขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งโดยเด็ดขาด อย่างไรก็ตาม เด็กจะไม่สามารถบรรลุถึงความสามารถทางการคิดได้เท่าเทียมกัน บางคนอาจจะบรรลุความสามารถในการคิดได้ตั้งแต่อายุ 14 ปี แต่บางคนอาจจะอายุ 15 ปี บางคนอาจจะอายุ 20 ปี หรือ 25 ปีก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับภาวะของแต่ละบุคคล และภาวะของบุคคลรวมความไปถึง ภาวะของระบบประสาทที่จะทำให้บุคคลอยู่ในสังคมได้ เพียเจท์มีความเชื่อว่า วัฒนธรรม (Culture) จะมีส่วนช่วยให้ภาวะของระบบประสาทเจริญเติบโต และประสบการณ์ทางกาย (Physical Experience) ที่เด็กมีต่อสิ่งของวัตถุต่าง ๆ จะมีผลต่อการเคลื่อนไหวและการสัมผัสของอวัยวะมาตั้งแต่เริ่มแรกของชีวิตเลยทีเดียว ครั้นเมื่อเด็กมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เด็กจะสามารถพูดได้ คิดได้มากขึ้น ฉะนั้น ความสามารถทางการคิดของเด็กจึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (Social Interaction) ด้วยเหตุนี้เอง องค์ประกอบต่าง ๆ ทางด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จะมีส่วนช่วยให้เด็กได้รู้จักแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อันเป็นการพัฒนาการทางด้านความคิดของบุคคลนั่นเอง

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4

จงเติมคำหรือข้อความลงในช่องว่างให้ได้ใจความสมบูรณ์

1. พัฒนาการทางสติปัญญา จะมีลำดับของพัฒนาการการเกิดสติปัญญา ดังนี้

1.1 .....

1.2 .....

1.3 .....

1.4 .....

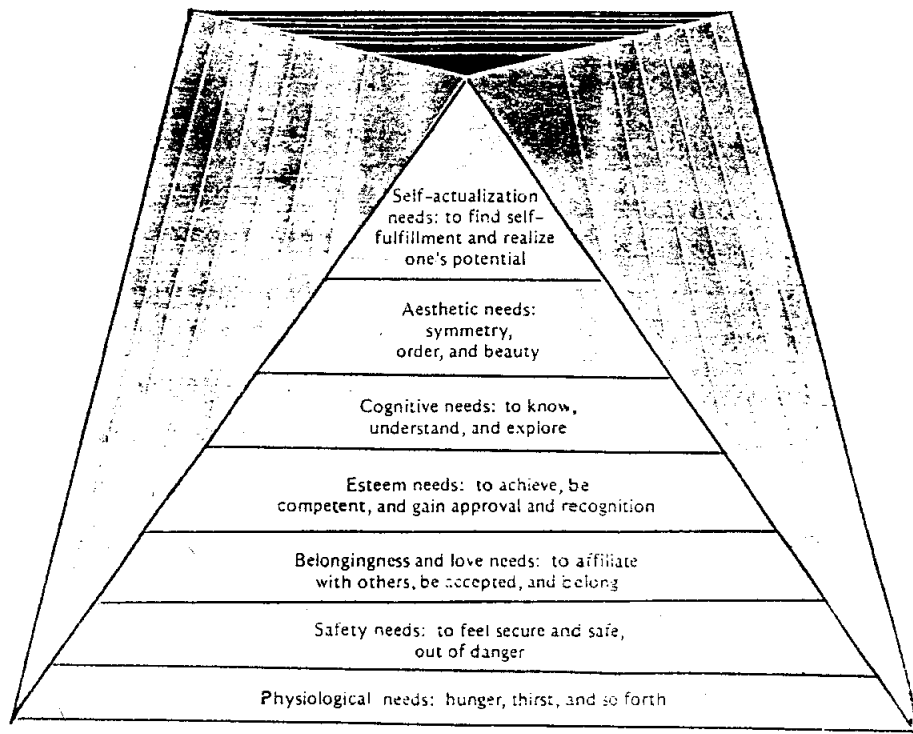
2. กิจกรรมของพัฒนาการทางด้านความคิดในระยะประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวจะให้
  - 2.1 .....
  - 2.2 .....
3. พัฒนาการในระยะการคิดในขั้นก่อนปฏิบัติการ จะมีลักษณะที่สำคัญ คือ
  - 3.1 .....
  - 3.2 .....
  - 3.3 .....
  - 3.4 .....
4. พัฒนาการทางภาษาจะมี 2 แบบ คือ
  - 4.1 .....
  - 4.2 .....
5. พัฒนาการในระยะปฏิบัติการด้วยรูปธรรม จะมีลักษณะ คือ
  - 5.1 .....
  - 5.2 .....
6. ขั้นตอนสุดท้ายของพัฒนาการทางด้านสติปัญญา คือ.....
7. ลักษณะของพัฒนาการทางด้านสติปัญญาในระยะปฏิบัติการด้วยรูปธรรม คือ
  - 7.1 .....
  - 7.2 .....
  - 7.3 .....

5. ทฤษฎีลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow, 1908-1970) ได้กล่าวถึงลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์ว่ามีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ทุกคนต่างมีความต้องการอย่างมากมายและมีระดับความต้องการเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งบรรลุถึงความต้องการสูงสุดของมนุษย์

หลักการสำคัญของทฤษฎีลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์

ลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1954) เชื่อว่า ความต้องการของมนุษย์จะมีความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับเข้ามา และมีความเชื่อว่าถ้าความต้องการขั้นแรกของบุคคลยังไม่ได้รับการตอบสนองจะทำให้พัฒนาการความต้องการในขั้นต่อไปเกิดขึ้นไม่ได้

จากหนังสือ Human Development
 โดย Papalia, Diane E. และ Olds, Sally Wendkos.
 ปี 1986

จากภาพจะเห็นได้ว่า ตามความเชื่อของมาสโลว์เชื่อว่า ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการที่จำเป็นสำหรับการมีชีวิตรอด ได้แก่ การได้รับประทานอาหารเพื่อคลายความหิว การดื่มน้ำเพื่อดับความกระหาย เป็นต้น ความต้องการทางร่างกายประกอบด้วย ความต้องการในอาหาร น้ำ อากาศ เพศ และลักษณะทางชีวภาพทั้งหมด ในขั้นนี้เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการ จึงทำให้ความต้องการทางด้านร่างกายเป็นฐานของปิรามิดที่เป็นส่วนใหญ่ที่สุดดังภาพที่ปรากฏ

ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) เนื่องจากมนุษย์จำเป็นต้องแสวงหาอาหาร หาวีธีการต่าง ๆ เพื่อให้ตนมีชีวิตอยู่รอด และอยู่ได้ด้วยความปลอดภัย จึงทำให้ความต้องการในขั้นที่สองที่เกิดขึ้น คือ ความต้องการให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วย ความมั่นใจ อบอุ่น และมีความรู้สึกที่ปลอดภัย รวมทั้งความพยายามทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อจะได้ไม่ต้องเผชิญกับภาวะที่เป็นอันตรายหรือความเจ็บปวดต่าง ๆ เช่น ต้องการหารายได้มาจุนเจือครอบครัว

ขั้นที่ 3 ความต้องการเป็นเจ้าของและต้องการได้รับความรัก (Belongingness and love needs) เมื่อทุกคนได้รับความปลอดภัยแล้วทำให้เกิดความต้องการในขั้นต่อไป คือ ความต้องการได้รับความรักและมีความต้องการที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เกิดความรู้สึกหวงแหน อยากเป็นเจ้าของในกลุ่ม เช่น กลุ่มในการทำงาน กลุ่มครอบครัว เป็นต้น

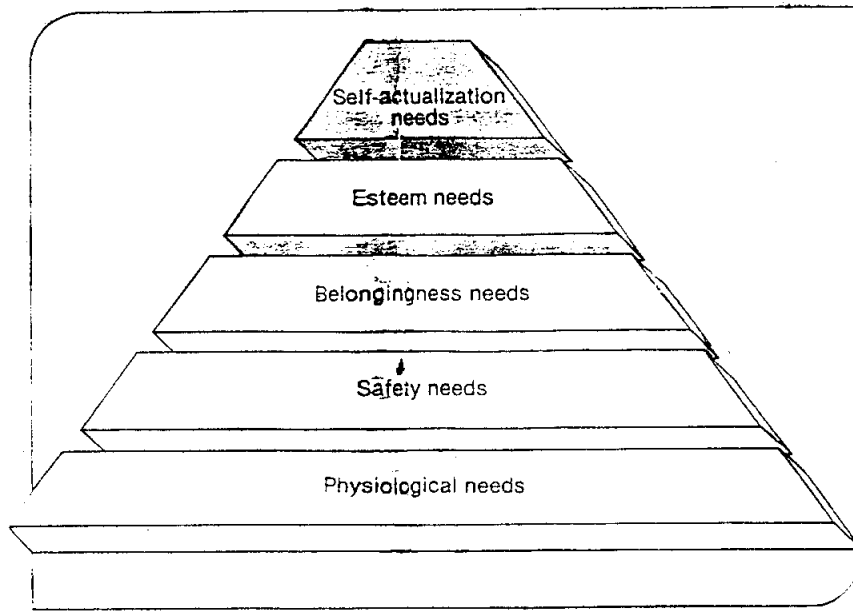
ขั้นที่ 4 ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem needs) ความรู้สึกต้องการได้รับการยกย่องจะเกิดขึ้นภายหลังจากประสบความสำเร็จในการเข้ากลุ่มและมีความรู้สึกหวงแหนอยากเป็นเจ้าของ เพราะเหตุว่า การได้รับความยกย่องนั้นจะทำให้เกิดความมั่นคงและภาคภูมิใจ ดังนั้นทำให้บุคคลมีพฤติกรรมอย่างมากมายเพื่อให้ผู้อื่นยอมรับ

ขั้นที่ 5 ความต้องการให้มีความสามารถทางสติปัญญา (Cognitive needs) เป็นความต้องการให้ตนมีความรู้ความสามารถ มีความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ สามารถสำรวจค้นคว้าแสวงหาคำตอบด้วยความถูกต้องและมีคุณค่า มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ขั้นที่ 6 ความต้องการทางด้านสุนทรีย์ (Aesthetic needs) เป็นความต้องการในแง่ของความสวยงามทางด้านร่างกาย ต้องการให้ตนมีรูปร่างที่ได้สัดส่วน ต้องการความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความสวยงาม

ขั้นที่ 7 ความต้องการที่จะบรรลุถึงความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization needs) เป็นความต้องการที่อยู่ในระดับขั้นสูงสุดของมนุษย์ ประกอบด้วยความต้องการที่จะค้นหาและตระหนักในความสามารถอันสูงสุดของตนเอง และพัฒนาศักยภาพที่ตนมีอยู่นั้นไปให้ถึงขั้นสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้

นอกจากนั้น ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ยังได้อธิบายทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจ (Maslow's hierarchy of motives หรือ Maslow's hierarchy of emotions) ไว้ดังนี้

จากหนังสือ Psychology : An Introduction

โดย Morris, Charles G.

ปี 1988

สามารถอธิบายรูปภาพได้ว่า ความต้องการของมนุษย์ ประกอบด้วย ความต้องการในลำดับแรก คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย หลังจากนั้นเกิดแรงจูงใจมากขึ้นทำให้เกิดความต้องการในด้านสิ่งของ ต้องการให้มีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีความปลอดภัย ต้องการเป็นเจ้าของ ต้องการได้รับการยกย่อง และในขั้นสุดท้าย คือต้องการตระหนักในความสามารถที่แท้จริงของตนเองและบรรลุถึงความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง

มาสโลว์เชื่อว่า ถ้าความต้องการในขั้นแรกไม่ได้รับการพัฒนา จะทำให้ความต้องการในขั้นต่อไปไม่สามารถพัฒนาได้ และที่สำคัญ ความต้องการของแต่ละบุคคลจะมีความต้องการที่ไม่เหมือนกัน มีความต้องการอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นสุดท้าย คือ ขั้นบรรลุถึงความต้องการที่แท้จริงของตนเองนั้น ตามความเชื่อของมาสโลว์ (Maslow, 1954) เชื่อว่า จะมีบุคคลที่สามารถก้าวไปสู่ขั้นประสบความสำเร็จในขั้นสูงสุดมีเพียง 1 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งหมดซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยมาก ดังนั้น ในปี ค.ศ. 1968 มาสโลว์ได้อธิบายถึงปัจจัยที่ทำให้ทุกคนสามารถพัฒนาตนเองไปสูงสุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคลที่มีอยู่นั้น ขึ้นอยู่กับการที่ผู้นั้นมีวุฒิภาวะทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังนี้

1. เป็นผู้ที่สามารถรับรู้ความเป็นจริงอย่างแท้จริง
2. มีความสามารถในการยอมรับตนเองและยอมรับผู้อื่น สามารถพิจารณาและเข้าใจ

ลักษณะธรรมชาติของแต่ละบุคคลว่ามีความแตกต่างกัน

3. สามารถในการแก้ปัญหาและควบคุมตนเองได้ดี
4. ในบางสถานการณ์บุคคลต้องการเป็นตัวของตัวเองและต้องการความเป็นส่วนตัว
5. มีความรู้สึกซาบซึ้งกับสิ่งที่เกิดขึ้นและสามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม
6. สะสมประสบการณ์ต่าง ๆ มากมาย ทำให้วิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ดี
7. มีการเลียนแบบผู้อื่นที่น่ายกย่องนับถือตามความคิดของแต่ละคน
8. ในบางสถานการณ์รู้สึกพอใจต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น
9. เชื่อและยอมรับในระบอบประชาธิปไตยด้วยเหตุผล
10. มีความคิดสร้างสรรค์
11. มีความรู้สึกรักในบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือให้คุณค่าในบางสิ่งบางอย่าง
12. มีความจริงใจต่อผู้อื่น

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะมีผลต่อพัฒนาการลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ทั้งสิ้น และจากทฤษฎีนี้จะมีบุคคลเพียงจำนวนน้อยคนที่ได้รับการตอบสนองไปถึงขั้นสูงสุดด้วยการไม่มีชื่อเสียงหรือบางรายอาจจะเป็นผู้นำประเทศ แต่ยังมีประชากรส่วนใหญ่ที่มีความต้องการเช่นนั้นแต่ไม่สามารถพัฒนาไปจนถึงขั้นสูงสุดของชีวิตที่ตนต้องการได้ ดังนั้น การหาวิธีการเพื่อช่วยส่งเสริมให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองไปให้ถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพที่มีอยู่ของแต่ละบุคคลจึงเป็นสิ่งที่ควรต้องกระทำ ซึ่งสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาจากการตระหนักและการมองเห็นในความสามารถของแต่ละบุคคล ความสามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองไปให้ถึงเป้าหมายของตนให้ได้

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 5

จงเติมคำหรือข้อความลงในช่องว่างต่อไปนี้ให้ได้ใจความสมบูรณ์

1. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ มี 5 ขั้น คือ
  - 1.1 .....
  - 1.2 .....
  - 1.3 .....
  - 1.4 .....
  - 1.5 .....
2. ความต้องการทางด้านร่างกายหมายถึง.....
3. ความต้องการของมาสโลว์ที่ทุกคนต้องการและจะขาดไม่ได้เลยคือ.....
4. ความต้องการของมาสโลว์ที่บางคนไม่สามารถจะบรรลุเป้าหมายได้คือ.....

5. ปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีการตระหนักในความสามารถของตนและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนไปให้ถึงเป้าหมายของแต่ละคนได้ ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

- 5.1 .....
- 5.2 .....
- 5.3 .....
- 5.4 .....
- 5.5 .....

สรุป

1. วิธีการศึกษาทฤษฎีพัฒนาการตามหลักการของ فروยด์ จะใช้วิธีการศึกษาสภาพปัจจุบันย้อนกลับสู่เหตุการณ์ในอดีต และได้ใช้วิธีการระบายความในใจเพื่อต้องการทราบถึงปัญหา ความต้องการ ความรู้สึกภายในของเด็กแต่ละบุคคล
2. สังกัปพื้นฐานของ فروยด์ จำแนกได้เป็น 4 ประการ คือ Instinctual drive, Libido, Ego Instinct, Aggression
3. Instinctual drive หรือสัญชาตญาณที่เกิดจากแรงขับ เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และก่อให้เกิดแรงกระตุ้นภายในร่างกายของมนุษย์ พฤติกรรมการแสดงออกนั้นอาจจะเป็นพฤติกรรมที่มองเห็นได้ชัดเจนหรือมองไม่เห็นชัดเจนก็ได้
4. พลัง Libido เป็นพลังงานขับทางเพศที่มีผลทำให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ขึ้นมา พฤติกรรมนั้นจะสื่อให้เห็นถึงแรงขับทางเพศ
5. Ego Instinct คือ แรงขับต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากสัญชาตญาณของมนุษย์ เป็นแรงขับที่เกิดขึ้นเพื่อจะปกป้องคุ้มครองตนเอง เพื่อให้ตนเองสามารถเอาตัวรอดให้ได้
6. Aggression คือ ความก้าวร้าว ซึ่ง فروยด์ เชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่งของพลังทางเพศ การแสดงออกของความก้าวร้าวนี้ จะมี 2 ลักษณะคือ ก้าวร้าวตนเองและก้าวร้าวต่อผู้อื่น
7. ขั้นพัฒนาการทางเพศของ فروยด์ แบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ คือ ความสุขจะอยู่ตรงบริเวณปาก (Oral stage) ทวารหนัก (Anal stage) อวัยวะสืบพันธุ์ (Phallic stage) ระยะแฝง (Latency stage) และมีความสัมพันธ์ทางเพศ (Genital Stage)
8. เมื่อเด็กไม่สามารถแสดงออกในสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความต้องการหรือตามความปรารถนาของตนเองจะทำให้เด็กใช้กลไกป้องกันตนเองโดยการทำพฤติกรรมทดแทน การโยน

ความผิดไปให้ผู้อื่น การเก็บกด การหดเห็ด การมีพฤติกรรมตรงกับความรู้สึกที่แท้จริง รวมทั้งการยกเหตุผลเข้าข้างตนเอง

9. หลักสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของแอดเลอร์ จะมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ การเข้าร่วมสังคม ความรู้สึกมีปมด้อย วิธีสังคม เป้าหมายในชีวิต

10. การเข้าร่วมสังคมจะเริ่มจากการพึ่งพาจากครอบครัวและยึดตนเองเป็นศูนย์กลางเป็นสำคัญ หลังจากนั้นเด็กจะโยนความคิดความคาดหวังจากประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้เด็กได้รับการวางรากฐานทางสังคมที่แน่นอนขึ้น

11. ความรู้สึกมีปมด้อย จะประกอบด้วยปมด้อย 2 แบบ คือ ปมด้อยทางร่างกาย ซึ่งเป็นผลมาจากตัวของบุคคลคนนั้น และปมด้อยทางสังคมซึ่งประกอบด้วยลำดับการเกิดบรรยากาศภายในครอบครัว ลักษณะการเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ และความไม่เสมอภาคทางเพศ

12. พฤติกรรมของบุคคลเกิดจากวิถีทางปฏิบัติในชีวิตของแต่ละบุคคล เพื่อช่วยลดปมด้อยของตนเอง วิถีชีวิตของบุคคลจะได้รับแรงผลักดันมาจาก 2 ลักษณะคือ แรงขับภายในร่างกายของตน และอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม

13. การตั้งเป้าหมายในชีวิตหรือจุดมุ่งหมายในชีวิตจะมีความแตกต่างกันออกไป เพราะความพอใจในแต่ละบุคคลไม่เหมือนกันทำให้พัฒนาการทางสังคมนั้นมีความแตกต่างกันออกไป

14. บุคลิกภาพตามหลักการของอิริกสัน จะเริ่มจากอายุแรกเกิดจนกระทั่งถึงวัยชราโดยแบ่งออกตามช่วงอายุเป็น 8 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 อายุแรกเกิดถึง 1 ขวบ เรียกว่า Trust VS Mistrust ขั้นที่ 2 อายุ 1½ - 3 ขวบ เรียกว่า Autonomy VS Shame and doubt ขั้นที่ 3 อายุ 3 - 5 ขวบ เรียกว่า Initiative VS Guilt ขั้นที่ 4 อายุ 6 - 12 ปี เรียกว่า Industry VS Inferiority ขั้นที่ 5 อายุ 12 - 18 ปี เรียกว่า Identity VS Role Confusion ขั้นที่ 6 อายุ 18 - 21 ปี เรียกว่า Intimacy VS Isolation ขั้นที่ 7 อายุ 22 - 40 ปี เรียกว่า Parental VS Stagnation ขั้นที่ 8 อายุ 40 ปีขึ้นไป เรียกว่า Ego Integrity VS Despair

15. เมื่อเด็กอายุแรกเกิดจนถึง 1 ขวบ เด็กไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ต้องได้รับการพึ่งพา เอาใจใส่ดูแล ความรักความอบอุ่น เมื่อเด็กได้รับสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดความเชื่อถือว่าไว้วางใจ มองโลกในแง่ดี เรียกว่า Trust ในทางตรงกันข้ามถ้าเด็กไม่ได้รับการตอบสนองจะทำให้เด็กขาดความมั่นคงทางจิตใจ เรียกว่า Mistrust

16. เมื่ออายุ 1½ - 3 ขวบ เด็กจะเริ่มช่วยเหลือตนเองได้ ถ้าเด็กสามารถทำงานประสพผลสำเร็จจะทำให้เกิดความเชื่อมั่น ตัดสินใจเองได้ เรียกว่า Autonomy แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับ

การส่งเสริมให้ช่วยตนเองจะทำให้เกิดความรู้สึกอาย สงสัยในความสามารถของตนเอง ทำให้เด็กมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพแบบพึ่งตนเองไม่ได้ ไม่กล้าทำ ไม่กล้าคิด เรียกว่า Shame and doubt

17. เมื่ออายุ 3-5 ขวบ เด็กจะมีความสามารถเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีความอยากรู้อยากเห็น ชอบเก็บและคิดทำในสิ่งใหม่ ๆ รู้จักฝึกเป็นผู้นำและผู้ตาม ทำให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นมา เรียกว่า Initiative ในทางตรงกันข้ามถ้าเด็กไม่ได้รับการตอบสนองนี้ถูกต้องจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกผิด ไม่มีความคิดริเริ่ม ขาดทักษะในความร่วมมือกับผู้อื่น ขาดความเชื่อมั่นตนเอง เรียกว่า Guilt

18. เมื่ออายุ 6-12 ปี เป็นระยะที่เด็กเข้าโรงเรียนมีเพื่อนเพิ่มมากขึ้น มีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น เด็กต้องการยอมรับจากครู เพื่อน ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอยากแข่งขัน มีความอุตสาหะพากเพียรพยายามขึ้น เรียกว่า Industry ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กไม่ประสบผลสำเร็จ เด็กจะเกิดความรู้สึกล้มเหลว ถูกตำหนิ ถูกกลั่นแกล้ง เกิดปมด้อยได้ง่าย เรียกว่า Inferiority

19. เมื่ออายุ 12-18 ปี เป็นพัฒนาการในระย่วัยรุ่น เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็ว บทบาทในวัยเด็กเริ่มเปลี่ยนแปลงไป วัยรุ่นจะได้รับการหล่อหลอมบุคลิกภาพที่แน่นอนขึ้น เพื่อให้วัยรุ่นมีความภาคภูมิใจ รู้ความสามารถของตนเอง รู้บุคลิกภาพ รู้จักตน เรียกว่า Identity ในทางตรงกันข้ามถ้าไม่ประสบผลสำเร็จจะทำให้เกิดพฤติกรรมไม่เหมาะสม ไม่มีความสามารถ ไม่รู้จักตนเอง สับสนในบทบาทของตนเองเรียกว่า Role Confusion

20. อายุ 18-21 ปี เป็นช่วงของพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่เป็นผลเนื่องมาจากวัยที่ผ่านมา วัยนี้ควรจะมีความสามารถควบคุมตนเองได้เหมาะสม ปรับตัวเข้ากับเพื่อนต่างเพศเป็นอย่างดี จะทำให้เป็นผู้ที่วางใจผู้อื่น มั่นใจตนเอง รู้บทบาทของตนเอง เรียกว่า Intimacy และในทางตรงกันข้าม ถ้าไม่สามารถควบคุมตนเองได้จะทำให้แยกตนเอง มีความอ้างว้าง โดดเดี่ยว หงอยเหงา ไม่มีเพื่อน เรียกว่า Isolation

21. อายุ 22-40 ปี เป็นช่วงของการเป็นพ่อแม่ มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน บทบาทในครอบครัว เป็นตัวอย่างที่ดีมีคุณสมบัติที่เหมาะสม เรียกว่า Parental sense ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลในวัยนี้ไม่ประสบความสำเร็จทำให้เกิดความคับข้องใจ ขาดความรับผิดชอบ ไม่ให้ความสนใจบุคคลอื่น เรียกว่า Sense of Stagnation

22. อายุ 40 ปีขึ้นไป เป็นผลรวมของพัฒนาการทาง 7 ชั้น ถ้าใครก็ตามที่ประสบผลสำเร็จมาตลอดชีวิต เมื่อเข้าสู่วัยนี้จะกล้าเผชิญความจริงอย่างมั่นคงสมบูรณ์ เรียกว่า Ego integrity และถ้าผู้ใดไม่ประสบผลสำเร็จมาตลอดชีวิตจะเกิดความรู้สึกผิดหวัง ท้อแท้ หมดหวัง หวาดกลัว เกรงว่าตนจะต้องอยู่ตามลำพัง มีอารมณ์ไม่มั่นคง เรียกว่า Despair

23. พัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ แบ่งออกได้เป็น 4 ชั้น คือ ชั้นระยะ

ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว มีอายุตั้งแต่แรกเกิด-2 ปี ชั้นระยะคิดก่อนปฏิบัติการ มีอายุ 2-7 ปี ชั้นระยะปฏิบัติการด้วยรูปธรรมมีอายุระหว่าง 7-11 ปี และชั้นระยะปฏิบัติการด้วยนามธรรม อายุ 11-15 ปี

24. ระยะประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว จะเป็นขั้นแรกของการพัฒนาการทางด้านสติปัญญา เด็กจะไม่สามารถใช้ภาษาได้แต่เด็กจะใช้อวัยวะสัมผัสและการเคลื่อนไหวเป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ โดยเริ่มตั้งแต่แรกเกิดของชีวิต

25. เมื่ออายุ 2-7 ปี เด็กจะมีพัฒนาการทางสติปัญญาอยู่ในขั้นก่อนปฏิบัติการ เป็นขั้นก่อนมีความคิดรวบยอด โดยการใช้ภาษามาเป็นเครื่องช่วย และความคิดด้านต่าง ๆ เริ่มปรากฏและเรียนรู้อย่างรวดเร็ว

26. การใช้ภาษาของเด็กในวัยนี้จะเริ่มต้นจากการใช้คำพูดที่ฝึกตนเป็นศูนย์กลาง เพราะเด็กมีความคิดความรู้สึกว่าผู้อื่นจะต้องมีความคิดความรู้สึกเช่นเดียวกับตนเอง หลังจากนั้นเด็กจึงจะมีการพูดเพื่อสังคม เริ่มตอบโต้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ ตามลำดับ

27. เมื่อเด็กอายุ 7-11 ปี เด็กจะเริ่มมีความคิดอย่างมีเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ แต่จะเป็นปัญหาในแบบรูปธรรมเท่านั้น จนกระทั่งเมื่ออายุ 11-15 ปี เด็กจะมีความสามารถคิดและแก้ปัญหาในลักษณะที่เป็นนามธรรมได้ตามลำดับ

28. ลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์มี 5 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ความต้องการทางร่างกาย ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัย ขั้นที่ 3 ความต้องการเป็นเจ้าของ ขั้นที่ 4 ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ ขั้นที่ 5 ความต้องการที่จะบรรลุถึงความต้องการที่แท้จริงของตนเอง

การประเมินผล

จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงข้อเดียว

1. "บุคลิกภาพของบุคคลเกิดจากลักษณะทางด้านเพศเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง" เป็นหลักการของใคร

ก. فروยด์

ข. แอดเลอร์

ค. อิริกสัน

ง. เพียเจท์

2. บุคคลที่ได้กล่าวถึง "พัฒนาการทางด้านสติปัญญาจะเริ่มจากการใช้ระบบประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวของร่างกาย" คือใคร

(ให้ตัวเลือกข้อ 1)

บรรณานุกรม

ชูชีพ อ่อนโคกสูง. **จิตวิทยาการศึกษา** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน 2518.
ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์. **เอกสารประกอบการเรียนวิชา ทฤษฎีของเพียเจท์** ภาควิชาจิตวิทยา
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ม.ป.ป.
เอนกกุล กรีนสง. **จิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา** มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก
2521.

Herbert Ginsberg and Sylvia Opper. **Piaget's Theory of Intellectual Development : An Introduction.** New Jersey : Prentice-Hall, 1969.

Morris, Charles G. **Psychology : An Introduction.** Sixed Edition. New Jersey : Prentice - Hall, 1988.

Papalia, Diane E. and Olds, Sally Wendkos. **Psychology.** New York : McGraw-Hill Book Company,
1985.

Papalia, Diane E. and Olds, Sally Wendkos. **Human Development.** Third Edition. New York :
McGraw-Hill Book Company, 1986.

Ronald and Others. **Developing Children's Thinking Through Science.** New Jersey : Prentice-Hall,
1970.